

Tato kniha byla vydána pod záštitou generálního ředitele Národního muzea v Praze
PhDr. Michala Lukeše, Ph.D. při příležitosti
90. výročí vzniku samostatné Československé republiky
a 15. výročí vzniku České republiky



NÁRODNÍ MUZEUM

Věnováno mému otci Emilu Novákovi st., který mě k numismatice přivedl a dále celé mé rodině, která mi umožnila věnovat se tomuto oboru.

Vydalo Nakladatelství Pavel Ševčík - VEDUTA,
Za Vodou 139, 789 91 Štíty v roce 2008
E-mail: sevcikp@sendme.cz
www.sevcik-veduta.cz
Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.
Vydání první

Text © Emil Novák, Nymburk 2008

Foto soupisové části: © Emil Novák, Nymburk 2008

© Fototéka Pražského hradu, foto: Jan Gloc (01.208a, b, c, d, e)

© Moravské zemské muzeum v Brně, foto (01.022, 01.074, 01.076, 01.084, 01.110, 01.143, 02.022)

© Národní muzeum v Praze, foto: Emil Novák (01.012, 01.013, 01.023, 01.029, 01.040, 01.044,
01.045, 01.047, 01.051, 01.053, 01.056, 01.093, 01.208a, 01.214, 02.013, 02.027, 02.029)

© Nakladatelství Pavel Ševčík - VEDUTA, Štíty 2008

Veškerá práva vyhrazena – All Rights Reserved

Recenze: Mgr. Zdeňka Míková

Konzultace: Ing. arch. Petr Haimann, PhDr. Jarmila Hásková, CSc.

ISBN 978-80-86438-26-9

Emil Novák

NAŠI **P**REZIDENTI

NA MINCÍCH, MEDAILÍCH A PLAKETÁCH

1918 🇨🇪 1993 🇨🇪 2008



Nakladatelství Pavel Ševčík - VEDUTA, Štíty
ve spolupráci s Českou numismatickou společností, pobočka Nymburk-Poděbrady
a Národním muzeem v Praze

Obsah

Předmluva	7
Úvod k soupisové části	9
I. Tomáš Garrigue Masaryk	18
II. Edvard Beneš	264
III. Emil Hácha	328
IV. Klement Gottwald	334
V. Antonín Zápotocký	384
VI. Antonín Novotný	400
VII. Ludvík Svoboda	406
VIII. Gustáv Husák	420
IX. Václav Havel	426
X. Václav Klaus	452
Přehled medailérů a dalších umělců podílejících se na tvorbě a realizaci medailí a plaket československých a českých prezidentů	459
Přehled mincoven, ražeben a dílen, které se podílely na realizaci portrétních medailí a plaket československých a českých prezidentů	475
Vysvětlivky	487
Přehled použité literatury a ostatních pramenů	491

Předmluva

Před listopadem 1989 tehdejší totalitní režim výrazně tlumil většinu aktivit týkajících se vzpomínek na naše první demokratické prezidenty T. G. Masaryka a E. Beneše. To se týkalo i oblasti drobné plastiky – vydávání, dokumentování a sbírání těchto medailí a plaket. Byly však i výjimky. Zcela ojedinělým a výjimečným počinem bylo vydání studie Štěpána Flosse „Medaile a plakety prvního presidenta Československé republiky Tomáše Garrigue Masaryka“, kterou vydala Československá společnost přátel drobné plastiky Praha v roce 1971. Rukopis této studie vznikl v době, kdy náš stát dovršil padesáté výročí své existence a práce byla věnována památce padlých našeho prvního i druhého národního odboje v boji za naši samostatnost. Tato brožura se na desítky let stala základní a jedinou příručkou pro sběratele portrétních medailí a plaket našeho prvního prezidenta. V euforii po pádu komunistického režimu došlo na krátkou dobu k opačné situaci a prohození rolí. V „nemilost“ na krátkou dobu upadly medaile a plakety komunistických prezidentů. Po čase se situace zklidňovala a zvítězil zdravý rozum. Vždyť prezidentské medaile a plakety z období totality mají také svůj význam, protože dokumentují dobu, v níž vznikly, nejen jako historické prameny, nýbrž reprezentují poměrně dlouhou etapu vývoje medailérské tvorby u nás. Nelze tedy přecházet tuto fázi vývoje naší společnosti - naší historie - bez povšimnutí. Na objektivní zhodnocení uplynulého období však je podle mého názoru stále ještě příliš brzo. Sbíráním a dokumentováním drobné plastiky připomínající naše prezidenty za uplynulých 90 let se však vytváří základ jakési dílčí databáze informací, kterou snad ocení nejen současná, ale i příští generace. Věřím, že se tato práce stane jedním z prvků, který doplní jedno políčko v celkové mozaice obrazu naší historie.

S myšlenkou zpracovat problematiku portrétních medailí našich prezidentů jsem si pohrával již od počátku 90. let minulého století. Definitivní rozhodnutí však padlo až po dokončení mé práce na projektu Korunovace a korunovační ražby Habsburské monarchie v letech 1526 - 1918 a jeho předložení veřejnosti. Nyní dokončená práce je vlastně velmi volně navazujícím pokračováním zmíněné pentalogie, věnovaná novodobým představitelům našeho státu po rozpadu Habsburské monarchie až po současnost.

Chtěl bych na tomto místě poděkovat všem pracovníkům veřejných institucí - muzeí, archivů, nadací atd. i všem obětavým sběratelům, kteří mi byli po řadu let nápomocni při sestavování této publikace. Můj dík patří především pracovnícům numismatického oddělení Národního muzea v Praze Dr. Jarmile Háskové (†) a Mgr. Zdeňce Míkové, které mi pomohly při vyhledávání literatury a cennými odbornými konzultacemi včetně ukázek materiálu k projednávaným problémům. Na to navázaly další velice cenné konzultace s jejich spolupracovníkem Mgr. T. Kleisnerem, spojené se studiem dalších položek ze sbírky numismatického oddělení Národního muzea. Velikou pomocí pro mě bylo umožnění studia sbírkových fondů medailí v Moravském zemském muzeu v Brně a v Muzeu hlavního města Prahy, za což vděčím pochopení Dr. Taťány Kučerovské a p. Zlaty Svobodové a vedení těchto muzeí. Rovněž v Muzeu T. G. Masaryka v Lánech jsem našel pochopení a výbornou spolupráci (ved. pobočky Bc. M. Mikesková) při studiu zde uložených medailí a plaket. S milým přijetím a nevšední obětavostí jsem se setkal i v Masarykově muzeu v Hodoníně. Nemohu ani nevzpomenout nezištné pomoci některých našich předních medailérů, zejména Petra Kazdy, Milana Knoblocha, Ladislava Kozáka (†), Jiřího Prádlera (†), Jarmily Truhlíkové-Spěvákové, Michala Vitanovského a dalších. Moje poděkování patří vedoucímu Kanceláře prezidenta republiky PhDr. Ing. J. Weiglovi, CSc. a předsedovi Poslanecké sněmovny Ing. M. Vlčkoví za projevený zájem a podporu. Velmi si též cením spolupráce s dalšími pracovníky Kanceláře prezidenta republiky, např. s vedoucí archivu Mgr. Evou Javorskou. Mé vřelé díky patří řadě sběratelů, kteří mi zpřístupnili své sbírky a zároveň poskytli řadu cenných informací, rad a podnětů. Za všechny musím jmenovat alespoň p. Josefa Babůrka, p. Ing. Milana Báču (†), p. Ing. Miroslava Choura (†), p. Ing. Jaroslava Pospíšila. Na závěr chci vyzdvihnout nemalý podíl Dr. Petra Holuba a Dr. Jana Přichystala z šumperské pobočky ČNS na úspěšném dokončení této publikace, neboť se ujali řešení mnoha organizačních záležitostí a přispěli řadou praktických připomínek a námětů. S politováním ale musím na druhou stranu konstatovat, že jsem se bohužel také setkal u několika jednotlivců s hlubokým nepochopením a nezájmem o spolupráci. Je škoda, že se je ani mě, ani mým přátelům, nepodařilo získat pro aktivní účast na projektu, a proto se omlouvám za to, že některá vyobrazení nemají takovou kvalitu jako ostatní a několik jich dokonce chybí, protože jsem neměl přístup k originálům a ani žádostem o poskytnutí fotodokumentace nebylo vyhověno. Věřím však, že snad po čase bude jednou umožněno i tyto medaile dodatečně představit veřejnosti.

Vzhledem k tomu, že se jedná vlastně o první práci shrnující oblast portrétních medailí a plaket československých a českých prezidentů do jednoho celku, je téměř jisté, že se objeví podklady pro další doplnění či upřesnění soupisové části, a to jak ve formě konkrétních hmotných dokladů, tak i na základě studia další literatury, archivních materiálů ap. Věřím, že se tato práce stane impulsem k porovnání předložených výsledků s dalšími sbírkovými fondy, novými prameny ap. Budu vděčný za všechny informace vedoucí k upřesnění či doplnění uvedeného tématu.

Emil Novák

Základní data o československých a českých prezidentech

	narozen	prezidentem			zemřel	ve věku	ukončení prezidentské funkce
		od	do	roků ve funkci			
T.G.Masaryk	7.3.1850	14.11.1918 znovu 1920, 1927, 1934	14.12.1935	17	14.9.1937	87	dobrovolná abdikace ze zdravotních důvodů
E.Beneš	28.5.1884	14.12.1935	5.10.1938	3	-	-	vynucená abdikace odchod do exilu 22.10.1938
E.Hácha	12.7.1872	30.11.1938	4.5.1945	7	1.6.1945	73	odvezen do vězení na Pankráci, kde zemřel
E.Beneš	28.5.1884	18.7.1941 19.6.1946	7.6.1948	7	3.9.1948	64	abdikace z důvodu nemoci
K.Gottwald	23.11.1896	14.6.1948	14.3.1953	5	14.3.1953	57	zemřel během funkčního období
A.Zápotocký	19.12.1884	21.3.1953	13.11.1957	4	13.11.1957	73	zemřel během funkčního období
A.Novotný	10.12.1904	19.11.1957 znovu 1964	22.3.1968	11	28.1.1975	71	abdikace vynucená tlakem veřejnosti
L.Svoboda	25.11.1895	30.3.1968 znovu 1973	29.5.1975	7	20.9.1979	84	abdikace vynucená parlamentem změnou ústavy
G.Husák	10.1.1913	29.5.1975 znovu 1980, 1985	10.12.1989	14	18.11.1991	78	abdikace vynucená tlakem veřejnosti
V.Havel	5.10.1936	29.12.1989 znovu 1990	20.7.1992	3			dobrovolná abdikace
V.Havel	5.10.1936	26.1.1993 znovu 1998	2.2.2003	10			po vypršení prezidentského mandátu
V.Klaus	19.6.1941	28.2.2003 znovu 2008		5			

Úvod k soupisové části

Tisíciletá česká státnost, kterou habsburská monarchie od Bílé hory systematicky oklešťovala, až ji za vlády posledních dvou rakouských císařů Františka Josefa I. a Karla I. zcela potlačila, byla obnovena 28. října 1918. Vznikl státní útvar, zahrnující historické české země Čechy, Moravu a Slezsko, k nimž se 30. října 1918 na základě Martinské deklarace připojilo Slovensko a o připojení požádali i představitelé autonomní Podkarpatské Rusi. Byl vybudovaný na principech parlamentní demokracie, s pluralitním politickým zřízením v čele s prezidentem. Do dějin vstoupil jako Československá republika.

Současná Česká republika je dědicem demokratického Československa a hlásí se k jeho odkazu. Nic na tom nemění skutečnost, že po druhé světové válce bylo Československo okleštěno o Podkarpatskou Rus a že se Slováci rozhodnutím svého politického vedení, které si zvolili v demokratických volbách, rozhodli pro vytvoření zcela samostatného státu počínaje rokem 1993.

Cesta k obnovení naší státnosti byla dlouhá a stála mnoho lidských obětí. Především je třeba zdůraznit, že naše samostatnost nebyla pouhým darem vítězné Dohody, ale byla zaplacená také významnými vojenskými aktivitami našich legií v zahraničí a životy mnoha legionářů. Jejich jednotky se staly naším vojskem dříve, než byl náš stát obnoven a uznán. Ke konci války bojovalo po boku spojenců 10 našich divizí s více než 100.000 muži na frontách v Rusku, ve Francii a v Itálii. Všichni legionáři byli dobrovolníci, kteří riskovali nejenom život v boji, ale v případě zajetí pro ně c.k. vojenské soudy měly pouze rozsudek smrti. Bojové úspěchy legií byly spojenci hodnoceny pozitivně a významně podpořily úsilí Edvarda Beneše k dosažení uznání prozatímní vlády v čele s T.G.Masarykem. Úspěšná politická a diplomatická jednání T.G.Masaryka, Edvarda Beneše a M.R.Štefánika, stejně jako solidarita politických sil doma umožnily, aby Edvard Beneš 26. září 1918 sdělil dohodovým státům podle rozhodnutí předsedy Národní rady T.G.Masaryka ustanovení Zatímní československé vlády v Paříži a jmenování jejích prvních vyslanců. Dne 15. října francouzský ministr zahraničních věcí Stéphan Pichon oznámil Dr. Benešovi uznání této vlády vládou francouzskou. V následujících dnech ji pak uznaly i ostatní dohodové státy. Ale ani náš domácí odboj nezůstal po dobu války pasivní a postupně aktivizoval zápas za naši nezávislost a svobodu. Činil tak přes kruté represe ze strany vídeňské vlády a c.k. vojenských činitelů. Řada pozdějších významných osobností Československé republiky, např. K.Kramář, V.J.Klofáč nebo A.Rašín, byla za velezradu odsouzena k trestu smrti, od níž je zachránila pouze amnestie vyhlášená při nástupu Karla I. na císařský trůn. Vrcholná domácí instituce pracující v souladu s akcemi zahraničního odboje byla ustavena již 13. července 1918 pod názvem Národní výbor československý. V něm byly zastoupeny všechny české strany a jeho předsednictvo, Dr. Karel Kramář, Václav Jaroslav Klofáč, Antonín Švehla a Dr. František Soukup, se stalo řídicím orgánem domácí české politiky. Za těchto okolností musela nakonec rakouská vláda začátkem října 1918 dovolit, aby delegace Národního výboru odjela do Švýcarska, konkrétně do Ženevy k setkání s představiteli Zatímní československé vlády v zahraničí. Je téměř symbolické, že k jejich prvnímu setkání s Dr. Benešem došlo 28. října, když Národní výbor v Praze vyhlásil republiku a převzal vládní moc do svých rukou. V tento den došlo ke splynutí zahraničního a domácího odboje a k plnému obnovení naší státnosti na domácí půdě. Československá republika z této doby zanechala pevné základy, které se nepodařilo zničit ani nacistické, ani komunistické diktatuře. Dnešní Česká republika tak má všechny předpoklady, aby dál rozvíjela svou dobrou a světem uznávanou tradici a aby se zařadila po bok nejvyspělejších demokratických zemí Evropy.

Osudy československých prezidentů - representantů státu - budou vždy v centru pozornosti veřejnosti. Prezidenti v naší historii totiž nebyli jen pasivním odrazem existujících politických poměrů. Častokrát historii spoluvytvářeli i přes to, že podle československé ústavy byla vždy funkce presidenta do značné míry reprezentativní. Ve skutečnosti však jejich politická autorita i faktická politická odpovědnost byla v očích veřejnosti větší. Činy jednotlivých prezidentů jsou a budou detailně posuzovány, hodnoceny z nejrůznějších hledisek a podrobovány přísné kritice. Mnozí z nich museli učinit velmi závažné kroky, které na dlouhá léta ovlivnily život celého národa. Připomeňme si na několika příkladech alespoň některá „osudová“ rozhodnutí úřadujících prezidentů:

V září 1938 se prezident Edvard Beneš rozhodl kapitulovat před hitlerovským Německem proti vůli většiny vedoucích politiků i velení čs. armády a ovlivnil tak další průběh našich dějin na řadu let.

V březnu 1939, po odtržení Slovenska, byl prezident Emil Hácha donucen pod hrubým nátlakem podepsat souhlas s německou okupací českých zemí. Po zřízení protektorátu Čechy a Morava stanul v jeho čele jako tzv. státní prezident, který se postupně stal pasivním, vnitřně rezignovaným nástrojem německé okupační politiky.

V únoru 1948 odmítl generál Ludvík Svoboda ve funkci ministra národní obrany presidentu Benešovi jako vrchnímu veliteli jeho požadavek, aby armáda v případě potřeby udržela veřejný pořádek. To ovlivnilo jedná-

ní prezidenta, který nechtěl riskovat občanskou válku či zahraniční intervenci. I proto pak přijal demisi 12 nekomunistických ministrů a souhlasil s novou vládou navrženou Klementem Gottwaldem. Toto rozhodnutí ovlivnilo další politický vývoj Československa na více než 40 let.

V roce 1968 s příchodem tzv. pražského jara sice nakrátko svitla naděje na demokratizaci společenského a politického vývoje, záhy však byla smetena vojenskou okupací Československa. Prezident Ludvík Svoboda po invazi vojsk Varšavské smlouvy do ČSSR 21. 8. 1968 odmítl tuto vojenskou akci morálně i politicky, kategoricky odmítl návrh řešit politickou situaci vytvořením nové dělnicko-rolnické vlády v čele s A. Indrou jako legalizaci daného stavu. Ludvík Svoboda tak zabránil ustavení revolučního soudního tribunálu, který měl soudit unesené a zajaté nejvyšší čs. ústavní činitele. Požádal o jednání s politickými aktéry invaze vojsk v Moskvě za podmínky osvobození Sověty zadržovaných politiků a s jejich účastí, v souladu s jejich funkcemi, na jednání. Nechtěl dopustit, aby situace vyvrcholila, ať již úmyslně nebo živelně, v násilný konflikt a v krveprolití. V následném období tzv. normalizace měl již malý prostor pro ovlivňování politického dění. V období upevňování vedoucí úlohy KSČ ve státě a ideologizace života došlo k rozladění jeho vztahů s G. Husákem. I přes Sovětským svazem vynucenou následnou normalizaci, ovlivnilo toto Svobodovo rozhodnutí částečně další Brežněvův politický scénář sovětské intervence.

Po červnových volbách 1992, které ukázaly rozdílnou politickou orientaci českých zemí a Slovenska, fakticky začala demontáž Československé republiky. Byl to logický důsledek odlišného historického vývoje obou národů i dlouhodobého přehlížení slovenské otázky. Prezident Václav Havel se tohoto bolestného procesu odmítl zúčastnit, neboť se rozcházel s jeho zásadami a představami, a 20.7.1992 odstoupil z prezidentské funkce.

Podobná osudová rozhodnutí museli učinit téměř všichni českoslovenští prezidenti, často i vícekrát. Cílem této knihy však není podat ucelený a vyčerpávající historický výklad o našich prezidentech, to přísluší historikům či renomovaným autorům zabývajícím se literaturou faktu. Tato kniha přináší jiný, poněkud netradiční pohled na naše prezidenty, a to očima výtvarných umělců - medailérů. V jejich dílech, reprezentovaných převážně medailemi a plaketami, zachyceny většinou do kovu před námi defilují portréty jednotlivých našich prezidentů. Je to velká portrétní galerie tvořená aversy těchto uměleckých děl. Reversy pak reagují na historické události, osobní jubilea i případné další podněty a stávají se tak kronikou zachycující některé rysy vývoje Československé, popř. České republiky, její politiky a ideologie. Ukazují také výmluvně hodnoty, na něž ta která doba kladla zvýšený důraz.

Jak již bylo zmíněno představuje kniha méně známou uměleckou oblast, kde se můžeme setkat s našimi prezidenty. Pokouší se přiblížit i okolnosti, za jakých prezidentské medaile a plakety vznikaly, co podnítilo jejich tvorbu a jak různorodý může být přístup ke zpracování tohoto tématu. Protože se jedná o osobnosti politiků a státníků, rozhodujícím faktorem, který ovlivňuje vydávání prezidentských medailí, je politická a společenská situace. Dobu, kdy byl např. prezident Masaryk nejoblíbenější a kdy oslovoval značnou část národa, vymezují roky 1918 – 1938. Bylo to období, ve kterém vzniklo nejvíce jeho výtvarných portrétů, včetně medailérských. Masaryk byl oslavován jako prezident Osvoboditel, Zakladatel, ale mezi lidem se ujalo i legionářské pojmenování Tatíček. Totalitní režimy (nacistický i komunistický) se pokoušely Masarykův obraz z mysli lidí vymazat, ale to se jim nepodařilo. Po roce 1989 se T.G. Masaryk opět stává pojmem a jeho názory ožívají. Síla a aktuálnost jeho myšlenek spočívá v tom, že ani s plynoucím časem neztrácejí svoji platnost. Prvorepubliková nadprodukce zobrazení prezidenta Masaryka na medailích a plaketách se na přelomu 20. a 21. století opakuje a ve své někdy i lidové úrovni začíná mít rysy kultu. U prezidenta Beneše je na rozdíl od jeho předchůdce období, ve kterém vzniklo nejvíce jeho portrétních medailí a plaket velmi krátké. Je soustředěno do úzkého intervalu ohraničeného lety 1946 – 1948. V tomto období je Beneš hlásící se k Masarykovu odkazu nazýván prezidentem Budovatelem. Zcela jiná je situace v případě značného počtu vydaných medailí a plaket Klementa Gottwalda. Gottwald, jako symbol nového směru politiky byl veřejnosti připomínán průběžně po celých čtyřicet let, od únorového převratu 1948 až po období tzv. normalizace. Ostatní naši prezidenti se na medailích a plaketách objevují podstatně méně a někteří dokonce velmi vzácně. Je to dané jednak jejich oblíbeností, jednak dobou, která uplynula od jejich prvního nástupu do prezidentského úřadu. Z hlediska numismatiky - oboru zabývajícím se m.j. i problematikou medailí a plaket, přináší tato práce téměř ucelený pohled na vývoj československého medailérského umění, neboť zde s nadsázkou řečeno až na několik výjimek platí „pravidlo“, že kdo v oboru medailérské tvorby něco znamenal vytvořil alespoň jednu „prezidentskou“ medaili. Samozřejmě jsou zde zachyceny i práce amatérské, anonymní i práce vytvořené v zahraničí. Můžeme v této souvislosti sledovat vývoj československé a české medaile hned z několika úhlů pohledu. Jedním z nich je setřídění podle jednotlivých autorů a medailérských škol, vždyť za devadesát let existence republiky měli k dispozici pouhých deset modelů či předloh – deset našich prezidentů. Nejvíce možností srovnání nám skýtají portréty prvních dvou prezidentů Masaryka a Beneše.

Medaile je bezpochyby v první řadě umělecký výtvar a tak musí být také především posuzována. Můžeme např. sledovat, jak mladší generace medailérů postupně opouští dokumentační (popisný svědek události či fotografie v reliéfu) a historizující (historie ražená do kovu) funkci medaile. Přesto však nemůžeme nikdy zapomenout na její velký význam jako historického pramene. Musíme se zabírat vlastním obrazovým obsahem medaile, ale závažná historická sdělení vyplývají už i z pouhé existence jednotlivých kusů. Také je třeba si všimnout problematiky odbytu medailí, k jakému počtu a okruhu lidí promlouvají. Lití medailí do forem bylo a je sice z uměleckého hlediska dokonalejší způsob jejich výroby, ale vzniká tak vždy jen několik málo exemplářů s omezeným okruhem působnosti. Zcela samostatnou etapu vývoje našeho medailérství tvoří umělecká litina na Moravě, o níž bude ještě zmínka později. Ražba medailí naproti tomu umožňuje významně zvýšit počet vydaných kusů. Jejich výroba se výrazně zlevňuje a hlavně se značně rozšiřuje okruh jejich odběratelů. Se vznikem Československé republiky dochází takřka symbolicky počátkem 20. století k regeneraci české medailérské tvorby mající téměř čtyřsetletou tradici. Medaile se v tomto období stala významnou součástí dobového uměleckého projevu. Po založení Umělecko-průmyslové školy a Akademie výtvarných umění v Praze v 80. letech 19. století rozkvétá české medailérské umění do své největší krásy. Tento proces je umocněn v roce 1914 otevřením speciální medailérské školy na Akademii výtvarných umění. V české medailérské tvorbě stále více sílí realistické tendence. K medaili kruhového tvaru se koncem 19. století připojuje i plaketa většinou litá a později také stále častěji ražená. Česká medailérská škola měla na přelomu 19. a 20. století výborné základy budované z české strany zejména prof. J.V.Myslbelem, prof. S.Suchardou a J.Drahoňovským a současně čerpala ze zkušeností a mistrovství rakouských profesorů proslulé vídeňské akademie J.Tautenhayna, R.Marschalla a E.Hellmera. Tento první stupeň kvalitního výtvarného a řemeslného vzdělání pak ovlivnil celou řadu našich sochařů a medailérů. Autorů, kteří se nesmazatelně zapsali do kroniky našeho medailérství, z našeho pohledu hlavně portrétní medaile. Tato generace první poloviny 20. století vytvořila dlouhou řadu medailí a plaket s portréty našich prezidentů Masaryka a Beneše. Některé z těchto prací jsou mimořádné umělecké kvality a patří do zlatého fondu českého medailérství. Tato generace medailérů navíc pomohla vychovat další umělce, když jim předávala své zkušenosti a rozvíjela jejich talent. Ve zjednodušeném schématu vývoje československé medailérské školy ve 20. století pak můžeme z pohledu prezidentských medailí sledovat jednotlivé výtvarné linie, vycházející ze společného základu, ale dospívající vlastní cestou k různým osobitým výsledkům výtvarného projevu. Medailérství je možné poznávat z různých hledisek. Mohou to být hlediska tématická (např. moje práce o portrétních medailích a plaketách našich prezidentů), technická (např. umělecká litina, ražená medaile, různé způsoby tvorby lité medaile), autorská (např. monografie o životě a díle O.Španiela, J.Šejnosta, M.Knoblocha ap.), generační i hlediska společného výtvarného názoru autorů. Každé z těchto hledisek umožňuje jiný přístup k poznávání vzájemných souvislostí autorů (medailérů) a jejich děl. Jedním z nich může být kupříkladu i společné studium na některé ze škol výtvarného zaměření. Osobnost, vlastnosti a pedagogické přístupy profesora, jako vedoucího výtvarného ateliéru nebo medailérské speciálky, se výrazně podílely na tváři ateliéru i jeho absolventů. Pojem Španielova škola není třeba zvláště představovat. Má už své pevné místo v dějinách české medaile 20. století. Paralelně se Španielovým pedagogickým působením a v období po jeho smrti se v životopisných údajích našich medailérů často vyskytují jména dalších učitelů Vysoké školy uměleckoprůmyslové či Akademie výtvarných umění. Zmínit můžeme prof. Jana Laudu, k němuž se hlásili i někteří absolventi Španielovy školy (V.Housa, M.Knobloch) a který své žáky vedl k důkladnému studiu reliéfu a respektu k medailérství. Dalším je prof. Karel Štipl, s jehož jménem je spojena významná skupina českých medailérů, které spojuje zájem o glyptiku a sklo (A.Havelka, Z.Kolářský, L.Kozák, J.Harcuba). Bohumil Kafka, u něhož studovali někteří žáci Otakara Španiela (A.Novotný, A.Peter) a Karla Štipa (K.Lenhart, K.Otáhal), vychoval řadu umělců (J.Heyduk, M.Láska, V.Nejtek), z nichž někteří si zvolili medailérskou tvorbu za svůj hlavní obor, jiní spíše tvorbu monumentální povahy, jako např. J.Kavan. Kromě zmíněných učitelů můžeme z těch, kteří tvořili prezidentské medaile jmenovat např. J.Horejce, J.Malejovského, J.Harcubu...

Znovu zřízení vlastního státu v roce 1918 přináší i nové možnosti ražby medailí vysoké úrovně ve vlastní mincovně v Kremnici na Slovensku. Kromě toho je v Čechách medailérům k dispozici řada soukromých ražeben, rovněž s velmi dobrou technickou a uměleckou úrovní, např. firmy Franta Anýž a spol., I.B.Pichl, Karnet-Kyselý a spol. a další. Pro řadu vyhraněných tvůrčích individualit se otevřel v nové republice dostatečný prostor pro jejich tvorbu. Je na místě připomenout si tvůrce „kovové galerie naší historie“ a jednoho z našich největších mistrů portrétní medaile Josefa Šejnosta i rytce Státní mincovny v Kremnici Jana Čejku. Svého druhého vrcholu od 16. století však dosáhla česká a slovenská medaile v díle již několikrát zmíněného prof. Otakara Španiela a jeho žáků. V padesátých letech jejich prostřednictvím postupně došlo ke sjednocení názorové různorodosti české medailérské tvorby první poloviny 20. století. Španiel zvládl mistrně reliéfní redukci a své medaile skvěle vyvážil i vhodným a ušlechtilým písmem. Mimořádnou odezvu měla jeho medaile na úmrtí presidenta Masaryka a jen potvrdila, že Otakar Španiel patří mezi medailérskou špičku doma i v evropském kontextu. Jedna z předchozích Španielových prací upoutala pozornost veřejnosti i od-

borníků svým mimořádným nákladem. Medailí k 85. narozeninám T.G.Masaryka bylo totiž celkem raženo pozoruhodné množství 257.000 kusů. Španielova tvorba se stala příkladem a inspirací mladším kolegům a žákům. Někteří z jeho žáků zasvětili značnou část své tvorby právě medailím, např. M.Beutler, J.T.Fischer, M.Uchytlová-Kučová, V.A.Kovanič, A.Peter, J.Prádrler a další. O.Španiel se snažil svým žákům vštípit, že námahu a tvořivou práci věnovanou medailérskému dílu nelze měřit velikostí její plochy, ale jejím obsahem a jejím duchem. Říkal: „Medaile dá umělci tolik práce jako velký pomník. Rozdíl je v tom, že na pomníku se sochař může rozběhnout ve velkém prostoru, ale na ploše návrhu medaile je stísněný ... A konečný výsledek? ... majitel medaile drží ve dvou prstech něco maličkého, co obrací sem a tam a je z toho bezradný co s tím? A přece je tu velký rozdíl: pomník stojí v jednom, dvou vyhotoveních. Ale medaile těší ne jednoho, ale stovky, ba tisíce majitelů, kteří se s ní mohou kdykoli potěšit.“ Na nevídaném rozmachu medailérské tvorby se od šedesátých let podílela i řada nových výtvarných tendencí. V tomto směru prošlo československé medailérství od začátku šedesátých let diferenciací projevující se variabilitou přístupů a řešení. Značnou část ražených a litých medailí v tomto období stále určuje klasické pojetí Španielových žáků (V.A.Kovanič, M.Uchytlová-Kučová). K realismu a jeho modifikacím ve své tvorbě směřují i další Španielovi žáci (V.Housa, M.Knobloch, A.Kulda). Jedním z nejsilnějších proudů je expresionismus jako odnož moderního sochařského realismu, využívající např. v litých dílech nápadného rukopisu (J.Prádrler). Na opačném pólu pak je tvorba autorů, kteří využívají abstrahující stylizace. Jsou mezi nimi zvláště Štiplovi žáci, kteří především absolvovali odbornou sklářskou školu (J.Harcuba, Z.Kolářský). Je pozoruhodné, že se ke klasicismu u ražených medailí vrátili někteří medailéři ze Štiplovy školy, kteří z počátku zejména u litých děl byli velmi radikální (L.Havelka, L.Kozák). V předchozím textu již zmíněný Jan Kavan (žák B.Kafky a jeho školy) se více považoval za sochaře, i když v určitých životních etapách se medailérství věnoval dost intenzivně. Kavanova škola si kladla za cíl seznámit studenty se všemi klasickými sochařskými materiály a se všemi plastickými disciplínami, mezi něž samozřejmě patřilo studium reliéfu včetně medailérství. Jeho specifická pedagogická metoda respektovala originalitu studenta a nenutila jej stát se za každou cenu druhým Kavanem. Patrně proto medailéři Kavanovy školy netvoří nějakou kompaktnější skupinu a za společný jmenovatel v jejich tvorbě můžeme považovat jejich vztah k modelované a lité medaili. Jako sochaři se prosadili v medailérství, v oboru ke kterému si však cestu nacházeli individuálně. Z autorů presidentských medailí do této školy patří M.Kovářík, V.Oppl, M.Othová, M.Vitanovský, J.Vlach. Kromě významné podpory státu formou společenských zakázek se na rozvoji naší medailérské tvorby podílela i volná tvorba, která zejména v sedmdesátých a osmdesátých letech citlivě reagovala na všechno, co nemohlo být z důvodu probíhajícího normalizačního procesu veřejně proklamováno. V osmdesátých letech se českému medailérství dostalo značného zájmu ze strany čerstvých absolventů středních a vysokých škol uměleckého směru, kteří většinou přišli s pozoruhodnými koncepcemi, vyhraněným obsahem a formou děl. Po roce 1989 dochází k demokratizaci vývoje naší společnosti a také pro umělce se otevírají nové možnosti vyjadřovat se k aktuálním otázkám společenského dění. Můžeme konstatovat, že se u nás mimo dosavadní centra medailérské tvorby (Praha, Brno) vytvořila i další střediska (např. Hradec Králové, Olomouc, Plzeň, Uherské Hradiště) a rozšířil se značně okruh umělců věnujících se medaili a plaketě jako jednomu z druhů reliéfní tvorby.

Samozřejmě nesmíme zapomenout na skupinu slovenských umělců (L.Bódi, M.Kožuch, Š.Novotný, M.Ronai, M.Poldaufová, D.Zobek) soustředěných kolem medailérského ateliéru kremnické mincovny, z nichž většina absolvovala studia na střední uměleckopřmyslové škole v Kremnici u profesorů akad. sochaře M.Ormandíka a akad. malířky T.Kružlicové. Někteří studovali na Škole užitého výtvarnictví v Bratislavě pod vedením prof. L.Korkoše. Tito medailéři i po rozdělení republiky nadále vcelku intenzivně spolupracují s českými vydavateli medailí a výsledkem je řada ražeb s portréty našich prezidentů.

Při studiu presidentských medailí a plaket se setkáváme se zvláštní skupinou předmětů, které označujeme vžitým i když ne zcela přesným názvem umělecká litina. Lití umělecké litiny – tedy i plaket - vzniklo se vznikem samotných železáren. Již z počátku 16. století jsou doložena litá železná kamna s litinovými deskami s figurálními reliéfy s biblickými náměty. Samotné plakety se však spolu s medailemi začaly odlévat až počátkem 19. století. V tomto století také umělecké lití dosáhlo svého vrcholu i když, v posledních desetiletích 19. století některé druhořadé slévárny hromadně produkovaly dekorativní předměty podřadné úrovně. Po první světové válce a vzniku Československé republiky došlo k pokusům o obnovení slávy umělecké litiny, ale až koncem dvacátých let. Český spolek slévárenský vyvíjel aktivity s cílem upozornit znovu na uměleckou litinu a uvést ji do veřejného povědomí jako přesvědčivý doklad technické vyspělosti a výrobního mistrovství, výtvarného talentu a manuální zručnosti jejích tvůrců. Objevila se celá řada plaket spojených se slévárnou a strojárnou Ignáce Storeka v Brně a se jménem významného sochaře Karla Korschanna. Nechyběly mezi nimi ani plakety s portréty T.G.Masaryka a Edvarda Beneše. Další litinové presidentské medaile a plakety pocházejí z železáren v Komárově a v Oseku u Hořovic nebo z ateliéru umělecké litiny ČKD v Blansku, který byl mj. spojen se jménem sochaře a medailéra Antonína Šamly. Existují litinové presidentské plakety signované Karlem Lenhartem či Juliem Pelikánem, u nichž se zatím nepodařilo identifikovat slévárnu, ve

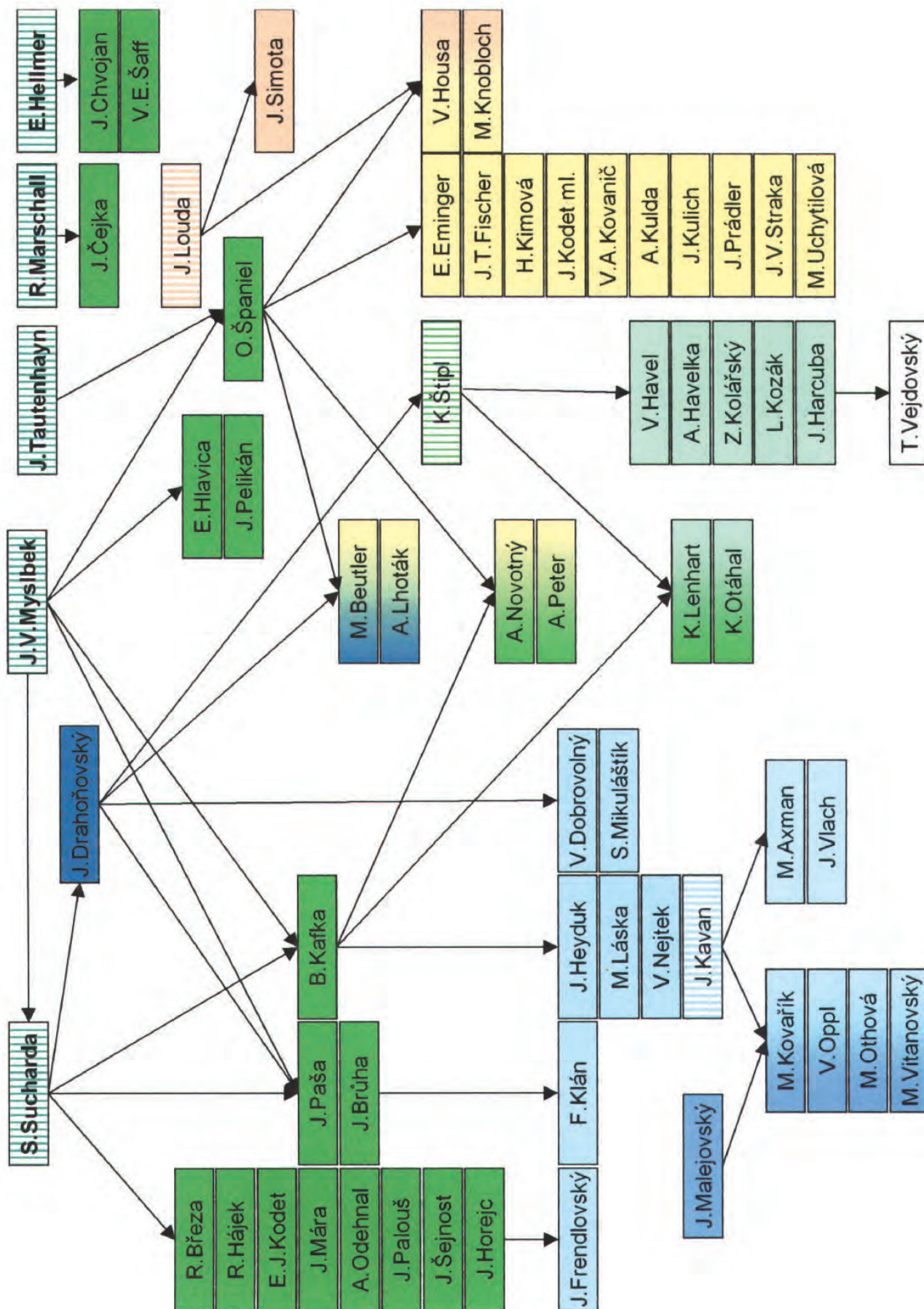
které byly odlity. Dále existuje několik prezidentských plaket, které jsou zcela bez signatury. Práci s litinou si v tomto období vyzkoušeli i renomovaní medailéři jako Otakar Španiel či Emil Hlavica. Jejich práce ale měly jiné náměty. Ukázalo se však, že umělecká litina patří minulosti. Nepodařilo se ji vzkřísit a obnovit její bývalou slávu. Železná litá plaketa a medaile se stala - i když velice pozvolna - již jen předmětem sběratelské pozornosti a sběratelského zájmu.

Další skupina autorů prezidentských medailí je označena jako "Nezařazení". Jsou to medailéři, které buď nelze přesně zaškatulkovat nebo se o nich prostě nepodařilo získat dostatek informací. Rozdělení jsou proto zatím jen orientačně do třech skupin a klíčem bylo časové vymezení jejich působnosti: Starší generace představuje umělce tvořící mezi válkami jako např.: V.Amort, F.Antelmann, A.Henke, V.Ihrský, J.Knebl, J.Kratina, Š.Kuthan, W.Russ, R.Saudek, B.Šimonovský, F.Zuska; střední generace jsou autoři tvořící většinou po druhé světové válce až do dnešních dnů, např. J.Bejvl, J.Dostál, T.R.Dušek, A.Chromý, I.Koubek, V.Mašata, M.Mlynář, J.Novák, L.Novotný, B.Teplý, J.Truhlíková, J.Vodrážka a nakonec mladší generace medailérů narozených až po druhé světové válce, např. L.Charvát, J.Chramosta, P.Janský, D.Kartáková, P.Vogel, B.Zeman.

Amatérští autoři vytváří zcela výjimečnou skupinu tvůrců prezidentských medailí. Nelze jim upřít nadšení, které však je v protikladu s jejich schopnostmi. Jejich tvorba se vyznačuje zcela originálním výtvarným projevem inklinujícím spíše ke karikatuře (pokud to tak můžeme nazvat). Pro některé z nich je dále charakteristické, že nectí přísloví „Méně je někdy více“. V konečném efektu to pak působí, jakoby komerční stránka u některých z nich silně převažovala nad soudností. Zařadil jsem zde jména Z.Černý, M.Dlask, J.V.Štětina a hlavně J.Vít.

Závěrem zbývá zmínit ještě zahraniční autory medailí a plaket s portréty našich prezidentů. Není jich mnoho - L.Bazor (Francie), H.Frei (Švýcarsko), V.Neustrojev (Rusko, od r. 1989 v Praze), M.Poccini (Itálie), W.Schiffer (Slovensko, od r. 1946 ve Francii) a R.Spiegler (Jugoslávie).

Vývoj čs. medailérské školy ve 20. století



Samostatné oblasti vývoje čs. medailérství ve 20. století

- **Fe litina** K. Korschann, A. Šamla
- **kremnický ateliér** L. Bódi, M. Kožuch, Š. Novotný, M. Ronai, M. Poldaufová, D. Zobek
- **nezařazení autoři**
 - starší generace V. Amort, F. Antelmann, A. Henke, V. Ihrský, J. Knebl, J. Kratina, Š. Kuthan, W. Russ, R. Saude, B. Šimonovský
 - střední generace J. Bejvl, J. Dostál, T. R. Dušek, A. Chromý, I. Koubek, V. Mašata, M. Mlynář, J. Novák, L. Novotný, B. Teplý, J. Truhlíková, J. Vodrážka
 - mladší generace L. Charvát, J. Chramosta, P. Vogel, B. Zeman
- **amatérští autoři** Z. Černý, M. Dlask, J. V. Štětina, J. Vít

Zahraniční autoři medailí a plaket s portréty našich prezidentů

- L. Bazor (Francie)
- H. Frei (Švýcarsko)
- V. Neustrojev (Rusko, od r. 1989 v Praze)
- M. Poccini (Itálie)
- W. Schiffer (Slovensko, od r. 1946 Francie)
- R. Spiegler (Jugoslávie)

Před tím, než čtenář nahlédne do soupisové části této práce, bych chtěl připomenout několik základních pojmů a pravidel, s nimiž se bude na dalších stranách často setkávat.

Soupis medailí a plaket je uspořádán chronologicky po jednotlivých prezidentech od T.G.Masaryka až po V.Klausa (přičemž medaile prezidenta Beneše jsou uvedeny pohromadě). U každého prezidenta jsou ražby řazeny chronologicky podle data vydání. Při popisech medailí a plaket je respektováno numismatické pravidlo - vpravo, vlevo, přímo podle pohledu pozorovatele. Hmotnost a rozměry jsou uváděny v gramech (g) a v milimetrech (mm) všude tam, kde se je podařilo zjistit buď převážením, či přeměřením konkrétních exemplářů. Pokud to nebylo možné, byly příslušné hodnoty převzaty z literatury. U medailí, které mají původní závěs, jsou uváděny pouze rozměry vlastní medaile (bez závěsu). U plaket je rozměr uváděn jako šířka x výška a u klip (hranáčů) jako délka strany* x délka strany. Výjimky jsou podrobně popsány v soupisové části. Do soupisu jsou zahrnuty práce, jejichž rozměry ohraničují přibližně plochu odpovídající ploše formátu A4. Kruhové medaile jsou rozměrově definovány průměrem, jehož hodnota je ve smyslu předchozího textu omezena přibližně na 300mm. V popisu jednotlivých exemplářů při přepisování nápisů, opisů ap. podle slov ukončujících jednotlivé řádky či části řádků jsou podobně jako u měrových údajů zachycena pouze ta rozdělení, která byla přímo zjištěna na zkoumaných originálech nebo byla vyznačena v dostupné literatuře. Pokud není uveden popis hrany, jedná se vždy o hranu hladkou. Stuhý medailí a vyznamenání jsou popisovány od leva do prava nebo shora dolů.

V soupisu nejsou zahrnuty medailóny, plakety a reliéfy zhotovené ze sádry i pálené hlíny nebo z lisovaného kartónu (papíru). Dále nejsou v soupisu uváděny sádrové modely, které byly součástí technologického procesu výroby medailí či plaket. Zejména v 90. letech 20. století se někteří podnikaví jednotlivci snažili obohatit numismatický trh o různé, často galvanické, kopie podle různých předloh. Ani tento materiál není do soupisu zahrnutý, výjimku tvoří pouze kopie v soupisu uvedených originálů. Na takovéto kopie, pokud byly zjištěny, je upozorněno v poznámce.

Pro označení použitého materiálu jsou u kovů použity chemické značky prvků, slitiny jsou uváděny pod obvyklými názvy, např. mosaz (slitina mědi s 30-40% zinku), tombak (slitina mědi s max. 10% zinku; v současné době se nejčastěji používá při ražbě medailí), bronz (cínový = slitina mědi se 4-8% cínu; hliníkový = slitina mědi s 10% hliníku), mědinikl (slitina mědi s 20-25% niklu), nichróm (slitina niklu s 20% chrómu), litina (složení: železo, uhlík 3-4% někdy ještě křemík 1-2,5%) ap. Ostatní materiály jsou uváděny plným názvem dle běžných zvyklostí.

kov	hustota (gcm ⁻³)	teplota tání (°C)
Au = zlato	19,30	1063,0
Pb = olovo	11,34	327,3
Ag = stříbro	10,50	960,8
Cu = měď	8,94	1084,0
Ni = nikl	8,90	1453,0
Fe = železo	7,87	1539,0
Sn = cín	7,28	231,8
Zn = zinek	7,14	419,5
Al = hliník	2,69	660,0

Povrchové úpravy:

pozlacený, postříbřený = k povrchové úpravě byl použitý drahý kov

zlatistý, stříbřitý = povrchová úprava svým vzhledem pouze napodobuje drahý kov

Použité zkratky:

av = avers (líc)

rv = revers (rub)

hr = hrana

st = stuha

p.č. = přírůstkové číslo

i.č. = inventární číslo

sb. = sbírka

pol. = položka

s. = stránka

tab. = tabulka

č. = číslo

pob. = pobočka

pozn. = poznámka

Transkripce „s“ a „z“ se řídí současnými pravidly českého pravopisu s výjimkou citací.

Stav soupisu mincí, medailí a plaket je k 30. 9. 2008.

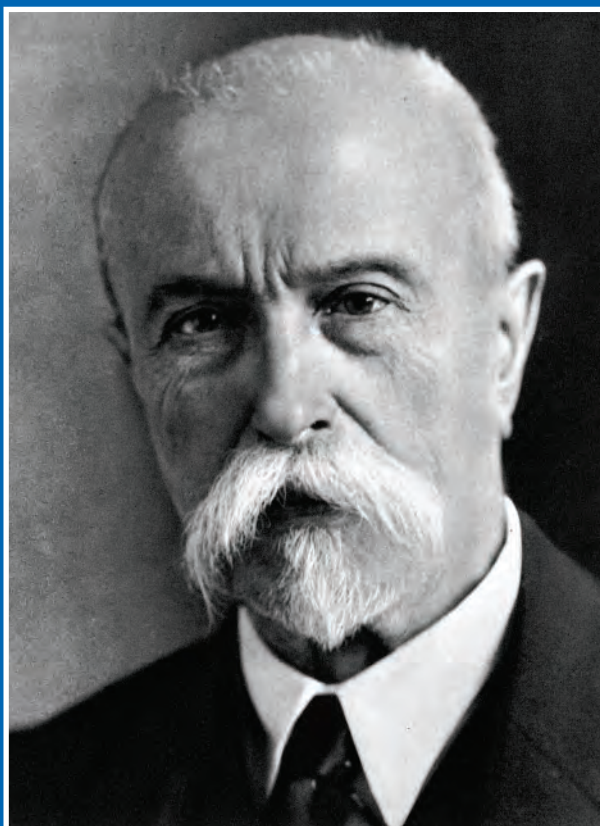
*Pokud to nebylo možné, byly příslušné hodnoty převzaty z literatury.

Soupisová část

I.

Tomáš Garrigue Masaryk

7. 3. 1850 Hodonín - 14. 9. 1937 Lány
český filosof a sociolog, politik a státník



Narodil se v Hodoníně jako prvorozený syn v chudé rodině Josefa Masárika. Nejužší vztah měl k matce Terezii rozené Kropáčkové. Do nižší reálky jej rodiče poslali až po přimluvě místního děkana, který poukazoval na chlapcovy mimořádné schopnosti a nadání. Bylo tedy rozhodnuto, že se po škole v Hustopečích vydá na učitelskou dráhu. Přišla však dvouletá odmlka, kdy se krátce učil ve Vídni strojním zámečnickem, ale z učení utekl. Potom byl jako učedník v panské kovárně v Čejči. Nakonec se dostal na studia do německého gymnázia v Brně a od listopadu 1869 již studoval na Akademickém gymnáziu ve Vídni. Zde veškerý svůj čas věnoval intenzivnímu studiu, především jazyků a filozofie. V roce 1872 složil maturitu a zapsal se na filozofickou fakultu ve Vídni na obor filologie. V roce 1876 úspěšně absolvoval studium filozofie na vídeňské univerzitě a dosáhl doktorátu. V letech 1876-1878 se dalším studiem filozofie a teologie na universitě v Lipsku připravoval k habilitaci. Během tohoto studia poznal pozdější manželku, Američanku Charlottu Garrigue, jejíž příjmení učinil po sňatku 25.3.1878 součástí svého jména. Sňatek se konal v New Yorku, ale krátce po této události se vydali na cestu do Vídně. Tam se jim brzy narodily první dvě děti: Alice (3.5.1879) a Herbert (1.5.1880). Masaryk od roku 1879 působil jako docent vídeňské university. Vídeňský pobyt poznamenal jeho zdraví. Navzdory legendě nebylo Masarykovo zdraví nikdy nejlepší, celý život měl sklony k chorobám dýchacích cest, ve Vídni navíc v roce 1879 onemocněl tyfem. Již v Praze přišly na svět další děti: Jan (14.9.1886), Eleonor (2.3.1890) - zemřela jako nemluvně a Olga (25.5.1891) - páté dítě, Hanička, zemřelo jako nemluvně. V roce 1882 totiž přešel Masaryk z Vídně na Karlovu universitu do Prahy. Zde byl do roku 1896 jako mimořádný a od roku 1897 jako řádný profesor. Česká universita získala v profesoru Masarykovi

výraznou posilu. Byl to Masaryk, kdo inicioval zápas proti padělaným Rukopisům královédvorskému a zelenohorskému, v nichž obrozenci spatřovali nejcennější památky staré české kultury. V boji proti zastáncům pravosti Rukopisů využil i vědecký měsíčník Athenaeum, který v roce 1884 založil, a jehož prostřednictvím výrazně zasahoval do českých kulturních poměrů. Spolu s K.Kramářem a J.Kaizlem vytvořil politickou skupinu tzv. realistů, působící zprvu v rámci staročeské a později mladočeské strany. V roce 1891 byl za mladočechy zvolen poslancem rakouské říšské rady i českého zemského sněmu, ale pro rozpory s vedením mladočeské strany se o dva roky později obou mandátů vzdal. V tomto období zastával program autonomie českých zemí v habsburské monarchii, odmítal český nacionální radikalismus a propagoval politiku postupného posilování českého hospodářského a kulturního postavení a demokratizace politického života v rakousko-uherské monarchii. Svou politickou koncepci zaměřenou proti jakékoli formě absolutismu a diktatury, ale i proti přehnanému radikalismu a revolucionismu, opíral o vlastní výklad a filosofii českých dějin. Vycházel přitom z Palackého a své myšlenky formuloval v několika pracích (Česká otázka, Jan Hus, Karel Havlíček) z let 1895 - 96. Byl kritikem nezdravého nacionalismu, antisemitismu a klerikalismu, což část veřejnosti přijímala s nevolí. Široké vrstvy obyvatel však zaujal podporou požadavku všeobecného volebního práva a osmihodinové pracovní doby. Svá stanoviska publikoval především v listě „Čas“ a v revui „Naše doba“. Roku 1900 založil nepočetnou, ale intelektuálně silnou tzv. realisticou stranu, kladoucí důraz na etiku, vzdělání a systematickou práci. Až do roku 1914 stál v jejím čele. Již před první světovou válkou ostře vystupoval proti rakousko-uherské politice na Balkáně i proti perzekuci jihoslovanského národního hnutí. Postupně stále více přecházel na stranu radikálního protirakouského křídla české politiky. Masaryk okamžitě po vypuknutí světové války rozpoznal, že přišla dějinná chvíle k opětovnému dosažení české politické svébytnosti. Stál u zrodu domácího odboje a v prosinci 1914 odešel do zahraničí, aby získal vlády dohodových mocností pro národně osvobozenecý program Čechů a Slováků. Společně s Edvardem Benešem a Milanem Rastislavem Štefánikem se postavil do čela čs. zahraničního odboje. V období 1916 - 1918 byl předsedou Národní rady československé v Paříži. Měl velké zásluhy o vytvoření čs. legií v Rusku, ve Francii a v Itálii. V první polovině roku 1918 se mu podařilo získat podporu amerického presidenta W.Wilsona pro myšlenku samostatného čs. státu. Koncem května 1918 formuloval a spolupodepsal tzv. Pittsburskou dohodu mezi českými a slovenskými krajanskými organizacemi v USA. Na podzim roku 1918 s blížícím se koncem války nabraly události rychlý spád. T.G.Masaryk se 14.10.1918 stal předsedou prozatímní čs. vlády v Paříži a o měsíc později, 14.11.1918 byl Revolučním národním shromážděním slavnostně a jednomyslně zvolen prvním prezidentem ČSR (později se mu této pocty dostalo ještě třikrát: 27.5.1920, 27.5.1927 a 24.5.1934). Do Prahy se vrátil triumfálně 21.12.1918 jako „president osvoboditel“. Jeho popularita byla v zenitu. Politický úspěch, kterého Masaryk dosáhl v letech 1914 - 1918, byl skutečně ojedinělý. Odešel do emigrace jako universitní profesor v penzijním věku a vůdce malé politické strany, představující jen zlomek českého politického spektra. Vrátil se jako prezident samostatného československého státu. Československo vzniklo - v souladu se základní Masarykovou ideovou a politickou orientací - jako demokratická republika, která se zahraničně politicky orientovala na západní dohodové státy. Masaryk se stal ihned nejautoritativnější osobností nového státu a snažil se o rychlou konsolidaci poválečných poměrů. Snažil se o vyřešení národnostních problémů v nové republice v duchu národnostního státu podle švýcarského vzoru, ale nesetkal se s pochopením. Byl představitelem politické skupiny „Hradu“, reprezentující liberální a reformně socialistické síly v čs. politice meziválečného období. Prezidentského úřadu se vzdal ze zdravotních důvodů 14.12.1935 a žil až do své smrti na zámku v Lánech.



Medaile na paměť 28. října 1918 (J. Šejnost, 1919)

01.001 Pamětní jednostranná medaile s raženým ouškem a stuhou na získání podpory amerického prezidenta W. Wilsona pro ideu samostatného čs. státu

1918

neznámý autor

blíže neurčená pražská ražebna (?)

av: Ve věnci z lipových větvíček je trojportrét Dr. Karla Kramáře, amerického prezidenta Woodrowa Wilsona a Tomáše Garrigue Masaryka zleva.
Na obvodu je perlovec

rv: Hladký

st: Trikolora bílo-modro-červená, šíře 25mm, délka 90mm; dole i nahoře ráhnový závěs nahoře opatřený karabinou; na stuze je uprostřed umístěn kovový český lev.

Průměr: 23 mm

a) Ag (500/1000, puncováno) 6,3g
Floss 1; sb. Novák; NM i.č. 56005 a 181787;
aukce pob. ČNS Poděbrady 15/180



Pozn.:

Floss uvádí medaili nekompletní bez stuhy. Jeden vyražený punc je oválný s písmeny AN a druhý je také oválný, ale nezřetelný. Oba puncy jsou umístěny na oušku.



01.002 Pamětní jednostranná medaile na získání podpory amerického prezidenta W. Wilsona pro ideu samostatného čs. státu

1918

neznámý autor

blíže neurčená pražská ražebna (?)

av: Ve věnci z lipových větvíček je trojportrét Karla Kramáře, amerického prezidenta Woodrowa Wilsona a Tomáše Garrigue Masaryka zleva. Na obvodu je perlovec

rv: Hladký

Průměr: 23 mm

a) Ag (500/1000, nepuncováno)

MZM i.č. 214334; aukce pob. ČNS Praha 28.10.1995, č.1982 => sb. Báča



01.003 Medaile ke vzniku samostatného čs. státu

1918

Josef KRATINA

místo vzniku medaile neznámé



av: Portrét prezidenta Masaryka čelně. Vlevo pod ramenem značeno J.KRATINA do hloubky.
Opis: PRESIDENT OF CZECHOSLOVAK REPUBLIC ★ 1914 - T.G.MASARYK 1918 ★

rv: Uprostřed je pětiřádkový citát z K.H.Borovského: ŽIJE ŽIJE DUCH SLOVANSKÝ / BUDE ŽÍT NA VĚKY / HROM A PEKLO! / MARNÉ VAŠE PROTI NÁM / JSOU VZTEKY! Nad citátem je vlevo silueta Vyšehradu, vpravo tři kopce s křížem a mezi tím vychází slunce. Ruce zbavené okovů symbolizují osvobození našich národů a porážku Habsburské monarchie. Pod tím je do oblouku revoluční heslo: VOLNOST SVORNOST BRATRSTVÍ

Opis: V VPOMÍNKU VZNÁNÍ ČESKOSLOVENSKÉ SAMOSTATNOSTI SPOJENCI -- MCMXVIII --

Průměr: 44,5 mm

a) bronz

A.Kodíček, Medaile ke vzniku samostatného ...; sb. Novák; NM i.č. 41/61,31

Pozn.:

Přibližně v době publikování článku A.Kodíčka se objevily na aukcích ČNS velmi zdařilé měděné galvanické kopie Kratinovy medaile menšího průměru než originál - 43mm (sbírka Novák; aukce pob. ČNS Poděbrady 13/199). Dle A.Kodíčka byl originál medaile ražen z ručně rytých razidel.



01.004 Klipa s raženým ouškem ke vzniku samostatného čs. státu

1918 - 1919

neznámý autor

vzniku medaile neznámé

av: V kruhovém mírně konkávním medailonu s vavřínovými ratolestmi po stranách je dvojportrét amerického prezidenta Woodrowa Wilsona a Tomáše Garrigue Masaryka zprava. V horním a dolním rohu je ozdoba (čtvrtina květu).

Opis: (dvojitý nahoře v medailonu) OSVOBODITELÉ ČESKOSLOVENSKÉHO / NÁRODA
(pod medailonem) DR. W. WILSON ---- T.G.MASARYK

rv: Dole je znakový štítek s českým lvem podložený zleva i zprava lipovými větvíčkami.
V horní části je panorama Pražského hradu

Rozměr: 20 x 20 mm

a) mosaz

aukce pob. ČNS Hradec Králové 86/1059

01.005 Jednostranná litá plaketa ke vzniku Československé republiky

1918

Vlastimil AMORT

Anýžova ražebna v Praze



av: V mírně konkávní ploše je portrét prezidenta Masaryka v klobouku zprava. Za portrétem při levém okraji plakety je značení: V.Amort / AF / 1918. Před portrétem presidenta se rozkládá panorama Malé Strany a Pražského hradu. Při spodním okraji se nachází pod portrétem faksimile prezidentova podpisu. Pod panoramatem je datum 19¹⁸18 a mezi lipovými ratolestmi znaky Čech, Moravy, Slezska a Slovenska



rv: Konkávní

Rozměr: 340 x 210 mm

a) mosaz
sb. Babůrek

Pozn.:

Časovému zařazení plakety odpovídá i uspořádání znaku, neboť podoba státních symbolů byla uzákoněna až 30.3.1920 (viz poznámka k č. 01.029).

01.006 Jednostranná litá plaketa ke vzniku samostatného čs. státu

1918 - 1919

Jan KNEBL

místo vzniku plakety neznámé

av: Alegorie vzniku republiky. Prezident Masaryk v kovářské zástěře, s kladivem a kovářskými kleštěmi stojí u kovadliny a spojuje pomocí kruhů k sobě znaky Čech, Moravy, Slezska a Slovenska. Kovadlina je na pařezu, ze kterého vyrůstá mladá lipová ratolet. U levé nohy presidenta je signatura medailéra J.Knebl. Při horním okraji plakety je nápis: ZA SVOBODU A PRAVDU. Vpravo zcela dole je nápis:
Dle orig. E.A.CIHELKY

rv: Konkávní

Rozměr: 195 x 315 mm

a) bronz
sb. Babůrek; Lány p.č. nepřiděleno

Pozn.:

Vyskytují se patrně později odlévané hliníkové reliéfy tvořené postavou prezidenta Masaryka u kovadliny, které byly připevňovány na dřevěné podložky o rozměrech 230 x 295 mm (sb. Babůrek). Masarykova učednická léta, kdy byl jako učeň v panské kovárně v Čejči, dodnes připomíná pamětní deska.



Pamětní deska na domě v Čejči



01.007 Jednostranná litá oválná plaketa na návrat prezidenta do vlasti

1918 - 1919
neznámý autor
železářny v Komárově



av: Portrét prezidenta Masaryka s plnovousem a v zimním kabátu zprava. Dole pod portrétem je nápis: MASARYK Vlevo, nahoře a vpravo jsou na obvodu lipové ratolesti

rv: Značka slévárny v komárovských železárnách

Rozměr: 205 x 350 mm

a) bronz
sb. Babůrek; Hodonín i.č. F560

b) Fe litina
sb. Babůrek; aukce sdružení NUMMUS Olomouc 40/1587 => sb. Novák

Pozn.:

Autor zobrazil prezidenta tak, jak přijel do Prahy z exilu, tj. s plnovousem, který později zaměnil za bradku a knír, a v kožichu. V katalogu firmy NUMMUS byl chybně uveden použitý kov.



01.008 Jednostranná litá plaketa na návrat prezidenta do vlasti

1918 - 1919

neznámý autor

železářny v Komárově



av: Portrét prezidenta Masaryka zprava, s plnovousem a v zimním kabátu. Napravo dole pod portrétem je lipová ratolest a nápis: MASARYK, nalevo těsně při okraji datum 19~~18~~18. Nahoře vlevo a vpravo jsou na obvodu lipové ratolesti

rv.: Konkávní

Rozměr: 165 x 255 mm

- a) bronz
sb. Babůrek; aukce pob. ČNS Nymburk-Poděbrady
32/225
- b) mosaz
sb. Babůrek
- c) Fe litina
sb. Novák

Pozn.:

Autor zobrazil prezidenta tak, jak přijel do Prahy z exilu, tj. s plnovousem a v kožichu. Přestože plakety nejsou značené, soudím podle řady indicií (např. provedení portrétu, lipové ratolesti pnoucí se po obvodu), že pocházejí ze stejné dílny jako předchozí oválná plaketa – z železáren v Komárově. Existují exempláře, které mají na rubu nápis: Dar / fy / Iris Separator (Fe litina se zlatistou povrchovou úpravou na líci – Hodonín i.č. F680) Na některých plaketách chybí dole datum. Většina plaket byla původně opatřena sklopnou podpěrou, aby je bylo možno postavit např. na psací stůl (Hodonín i.č. F561). Často se však setkáváme s odstraněnou (ulomenou?) podpěrou, přičemž původní kloub podpěry je upraven tak, aby bylo možné plaketu zavěsit na stěnu.





01.009 Jednostranná litá plaketa na návrat prezidenta do vlasti

1918 - 1919

Jan Vítězslav DUŠEK

slévárna Václav Mašek v Praze



av: Portrét prezidenta Masaryka z poloprofilu zleva s plnovousem v klobouku v zimním kabátu. Vlevo dole před portrétem je signatura J.V.DUŠEK. Pod portrétem je obdélníková plocha, na níž je vlevo pohled na Kotnov a pod tím dole nápis: V TÁBOŘE a vpravo je husitský bojovník a pod ním datum 21.XII.1918. Mezi tím je v horní části plochy faksimile prezidentova podpisu a pod ním čtyřřádkový nápis: TÁBOR PRO NÁS / JEST PROGRAM / TOMUTO PROGRAMU / ZŮSTANEME VĚRNÍ. Zcela dole vpravo těsně při okraji je jméno MAŠEK

rv.: Konkávní

Rozměr: 175 x 280 mm

- a) bronz
sb. soukromá sb.
- b) Zn patinovaný
sb. Babůrek

Pozn.:

Autor zobrazil prezidenta tak, jak přijel do Prahy z exilu, tj. s plnovousem, který později zaměnil za bradku a knír, a v kožichu. Plakety byly v některých případech připevňovány na dřevěné podložky.



01.010 Jednostranná litá plaketa na návrat prezidenta do vlasti

1918 - 1919

Jan Vítězslav DUŠEK

slévárna Václav Mašek v Praze

av: Portrét prezidenta Masaryka z poloprofilu zleva, s plnovousem, v klobouku a v zimním kabátu. V exergu pod potrétem je faksimile prezidentova podpisu

rv: Konkávní

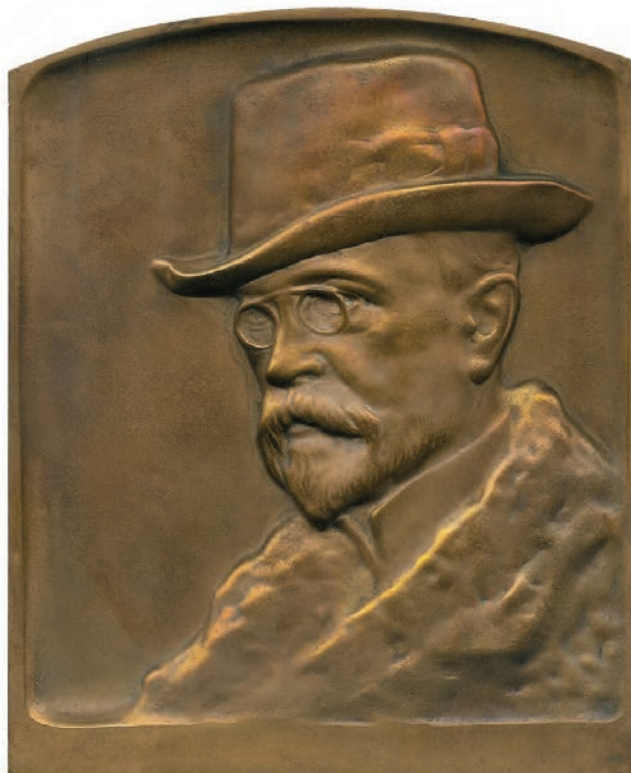
Rozměr: 160 x 190 mm

a) bronz
sb. Novák

b) Zn patinovaný
sb. Babůrek

Pozn.:

Autor zobrazil prezidenta tak, jak přijel do Prahy z exilu, tj. s plnovousem a v kožichu. Plakety byly v některých případech připevňovány na dřevěné podložky. Na některých exemplářích chybí podpis prezidenta.



01.011 Jednostranná litá medaile na návrat prezidenta do vlasti

1918 - 1919

neznámý autor

místo vzniku medaile neznámé

av: Portrét prezidenta Masaryka s plnovousem z poloprofilu zleva.

Opis: T.G.MASARYK. - .28.X.1918

rv: Hladký

Průměr: 110 mm

a) Sn nepatinovaný
Lány p.č. 104/2006

Pozn.:

Prezident je na medaili zobrazen tak, jak přijel do Prahy z exilu, tj. s plnovousem. Předpokládám, že medaile vznikla na přelomu let 1918 - 1919 jako okamžitá reakce na tuto událost.





01.012 Medaile na návrat prezidenta do vlasti

1918 - 1919

neznámý autor

místo vzniku medaile neznámé



av: Portrét prezidenta Masaryka s plnovousem zleva, umístěný v hrubém perlovém kruhu

rv: Torso reliéfu reversu rakouské 5 Cor. z roku 1909

hr: VIRIBVS ornament VNITIS ornament

Průměr: 38 mm

a) Ag 900/1000
NM i.č. 56010; sb. Babůrek

Pozn.:

Medaile byla zhotovena z rakouské pětikoruny císaře Františka Josefa I. z roku 1909 ražené ve vídeňské mincovně. Prezident je na medaili zobrazen tak, jak přijel do Prahy z exilu, tj. s plnovousem. Předpokládám, že medaile vznikla na přelomu let 1918 - 1919 jako okamžitá reakce na tuto událost. Některé exempláře byly na rubu opatřeny sponou.

01.013 Medaile na návrat prezidenta do vlasti

1918 - 1919

neznámý autor

místo vzniku medaile neznámé



av: Portrét prezidenta Masaryka s plnovousem zleva, umístěný ve věnci z lipové a vavříkové větve (věneč je ručně rytý)

rv: Torso reliéfu reversu rakouské 5 Cor. z roku 1900

hr: VIRIBVS ornament VNITIS ornament

Průměr: 38 mm

a) Ag 900/1000
NM i.č. 185040



Pozn.:

Medaile byla zhotovena z rakouské pětikoruny císaře Františka Josefa I. z roku 1900 ražené ve vídeňské mincovně. Prezident je na medaili zobrazen tak, jak přijel do Prahy z exilu, tj. s plnovousem. Předpokládám, že medaile vznikla na přelomu let 1918 - 1919 jako okamžitá reakce na tuto událost. Exemplář ze sbírky Národního muzea je na rubu opatřen sponou.

01.014 Jednostranná litá medaile na návrat prezidenta do vlasti

1919

Bedřich ŠIMONOVSKÝ

rytecký závod Pištora - Praha



av: Portrét prezidenta Masaryka s plnovousem zleva. Vpravo za hlavou značka autora
Opis: (při levém okraji) T. G. MASARYK

rv: Letopočet L.P.1919. a značka dílny

Průměr: 60 mm

a) Zn nepatinovaný

sb. Novák; MZM i.č. 207523; NM i.č. 50964; aukce ČSPDP Praha 45/1176;
aukce pob. ČNS Praha 21.4.2001, č. 2272; aukce pob. ČNS Brno 141/1116; sb. Babůrek

b) Zn pobronzovaný patinovaný

sb. Novák; ŠTG 1; MZM i.č. 208060; aukce ČSPDP Praha 33/1014; aukce pob. ČNS Praha 8.10.1995,
č.1939 a 16.12.1995, č.1707; aukce pob. ČNS Nymburk-Poděbrady 23/435 a 436, 24/469; Lány p.č.
106/2008

c) Zn černě patinovaný

sb. Novák; Floss 2; MZM i.č. 215683; NM i.č. 56002; aukce ČSPDP Praha 39/1011, 52/1181; aukce ÚV
ČNS Praha 12.3.1989, č. 739; aukce pob. ČNS Praha 14.12.1996, č. 2290; aukce pob. ČNS Poděbrady
4/268, 14/253, 15/181; aukce sdružení NUMMUS 21/2765 a 2566, 22/2933 a 2934, 25/3193; Hodonín
i.č. F854

Pozn.:

Autor zobrazil prezidenta tak, jak přijel do Prahy z exilu, tj. s plnovousem v kožichu, který později zaměnil za bradku a knír. Značka na reversu patří s největší pravděpodobností pražskému ryteckému závodu Pištora (otec Jan a syn Karel Pištora). Ve prospěch Svazu slovenského studentstva byla zhotovena série medailí přilepených na kartónové stojánky potažené sametem (Lány p.č. 059/2007). Vyskytují se amatérské napodobeniny pobronzovaných medailí (viz aukce ÚV ČNS Praha 4.12.1988, č.1050). Dále se setkáváme s medaillemi, které vykazují o poznání vyšší hmotnost a jsou proto uváděny jako olovené (NM i.č. 50964) nebo olovené pobronzované (aukce pob. ČNS Tábor 16.3.2002, č. 50/1043). Podle mého názoru byl v poválečné době patrně k lití medailí používán materiál s určitou variabilitou složení (slitina Zn).



01.015 Jednostranná litá plaketa na návrat prezidenta do vlasti

1919

Bedřich ŠIMONOVSKÝ

rytecký závod Pištora - Praha



av: Uprostřed je kruhový medailon s portrétem prezidenta Masaryka s plnovousem zleva. Vpravo za hlavou je značka autora. Nad medailonem jsou znaky Čech, Slovenska, Moravy a Slezska, přesahující přes horní okraj plakety. Po stranách medailonu je čtyřřádkový nápis: TOMÁŠ G. -- MASARYK / NÁŠ OSVOBODITEL A PRVNÍ PRESIDENT -- REPUBLIKY / ČESKOSLOVENSKE VENSKE. Na obvodu plakety a pod nápisem je ozdobný motiv tvořený trojlístky a srdíčky

rv: Značka dílny

Rozměr: 120 x 89 mm

a) Zn

sb. Novák; aukce ÚV ČNS Praha 4.12.1988, č. 1049

b) Zn pobronzovaný, patinovaný

sb. Novák; MZM i.č. 201645 a 208057; NM i.č. 56064 a 181211; aukce pob. ČNS Praha 14.12.1996, č. 2291 a 8.4.2000, č. 2111; Poděbrady 14/251,16/220; aukce sdružení NUMMUS 9/2759, 21/2767 a 2768; Hodonín i.č. F570

c) Zn černě patinovaný

sb. Chour; sb. Novák; Hodonín i.č. F570

Pozn.:

Provedení medailonu je podobné jako na medaili uvedené pod č. 01.014 tohoto soupisu, ale chybí opis. Některé dochované exempláře mají na reversu stopy po přilepení na plstěnou podložku. Plakety byly předávány při různých společenských akcích, jak o tom svědčí dodatečně dorývané nápisy ve volné ploše, např. LOVECKÁ JÍZDA --- 19^{13./8.} 22. (sb. Vančura). Značka na reversu patří s největší pravděpodobností pražskému ryteckému závodu Pištora (otec Jan a syn Karel Pištora).



01.016 Jednostranná litá plaketa

1919

Antonín ODEHNAL

Anýžova ražebna v Praze

av: Portrét prezidenta Masaryka s plnovousem zleva. Před portrétem je malá snítka vavřínu. Vpravo na rameni značeno A.O. Dole pod portrétem je třířádkový nápis:
BUDOVATEL REPUBLIKY / ČESKOSLOVENSKÉ
A PRVNÍ JEJÍ / PRESIDENT T.G.MASARYK

rv: Hladký

Rozměr: 140 x 180 mm

a) bronz
soukromá sb.

Pozn.:

Signatura je velmi nezřetelná.



01.017 Jednostranná plaketa

1919

Antonín ODEHNAL

Anýžova ražebna v Praze

av: Portrét prezidenta Masaryka s plnovousem zleva. Před portrétem je malá snítka vavřínu. Značeno A.P. vzadu těsně u límce saka. Dole pod portrétem je třířádkový nápis:
BUDOVATEL REPUBLIKY / ČESKOSLOVENSKÉ A PRVNÍ JEJÍ /
PRESIDENT T.G.MASARYK

rv: Hladký

Rozměr: 36 x 45 mm

a) Ag (puncováno 800/1000) 38,0g, 39,3g
NM i.č. 50976; aukce ÚV ČNS Praha 4.11.1989, č. 843

b) bronz
Floss 6; K.Chaura, NZ 6/1935, s.86, tab. 13/8; sb. Novák; NM i.č. 56039 a 50977; aukce ČSPDP Praha 33/985; aukce ÚV ČNS Praha 4.12.1988, č. 1028; aukce pob. ČNS Praha 14.12.1996, č. 2293

Pozn.:

Existují galvanické měděné kopie, na rubní straně vyplněné cínem (např. sb. Báča).





01.018 Jednostranná litá medaile

1919 (?)

neznámý autor

místo vzniku medaile neznámé

av: Portrét prezidenta Masaryka s plnovousem zleva.
Opis: TG.MASARYK

rv: Konkávní

Průměr: 55 mm

a) Zn patinovaný
aukce pob. ČNS Praha 6.9.2003, č.2500 => sb. Novák



01.019 Jednostranná medaile s původním ouškem

1919 (?)

Bohumil KAFKA (nebo některý z jeho žáků, např. K.Budílek)

místo vzniku medaile neznámé



av: Portrét prezidenta Masaryka s plnovousem v klobouku zleva.
V úseči ramene je drobná signatura BK. Za portrétem je ve dvou řádcích nápis:
T. G. / MASARYK

rv: Hladký se dvěma otvory o průměru 3 mm

Průměr: 27 mm

a) Ag 4,19g
aukce pobočky ČNS České Budějovice 7.4.2001, pol. 689' => sb. Novák

Pozn.:

Medaile je dutá a zadní strana je zakryta víčkem se dvěma otvory. Za autora této ražby lze podle mého názoru považovat Bohumila Kafku - to nejen s ohledem na monogram BK, ale i na příbuzný charakter modelace písma. Je však na místě připomenout, že soupisy Kafkových prací dosud obsahují pouze díla značená celým jménem nebo práce neznačené. Proto nelze ani vyloučit možnost, že by se mohlo jednat o práci některého z žáků školy Bohumila Kafky, např. K.Budílka.



01.020 Jednostranná litá plaketa

1919 (?)

Bedřich ŠIMONOVSKÝ
místo vzniku plakety neznámé



av: Portrét prezidenta Masaryka zleva. Nad hlavou při horním okraji stuha s nápisem: „PRAVDA VÍTEŽÍ“. Vlevo dole před portrétem signatura autora B / ŠIMONOVSKÝ
Dole pod portrétem nápis: T. G. MASARYK Po obvodu plakety je odstupňované ozdobné orámování, podobné jako běžných obrazech

rv: Konkávní

Rozměr: 250 x 335 mm

a) Fe litina
aukce pob. ČNS Nymburk-Poděbrady 32/222 => sb. Novák

Pozn.:

Plakety byly v některých případech připevňovány na dřevěné podložky.



01.021 Jednostranná litá medaile

1919 (?)

Bedřich ŠIMONOVSKÝ

místo vzniku medaile neznámé



av: Portrét prezidenta Masaryka zprava.
Vlevo za hlavou značka autora.
Opis: (při pravém okraji ozdobným písmem)
T. G. MASARYK

rv: Hladký

Průměr: 65 mm

a) Zn

Floss 3; MZM i.č. 211438; NM i.č. 56003; aukce sdružení
NUMMUS 11/3427 => sb. Novák a 3428; Lány p.č.
69/2007; aukce pob. ČNS Praha 12.04.2008, č. 3453

Pozn.:

Značka autora označená ve Flossově práci jako nečitelná patří podle mého názoru B.Šimonovskému s ohledem na charakteristické a originální spojení písmena S a háčku. Počáteční písmeno jména B je ve značce rovněž dobře patrné.

01.022 Jednostranná litá medaile

1919 (?)

neznámý autor

místo vzniku medaile neznámé



av: Portrét prezidenta Masaryka zprava.
Opis: PRESIDENT ---- T. G. MASARYK
Na obvodu výrazný hladký kruh

rv: Hladký

Průměr: 85 mm

a) bronz tmavě patinovaný

Floss 4; MZM i.č. 208062;
aukce sdružení NUMMUS 12/3267



01.023 Jednostranná litá plaketa

kolem roku 1919

Jan ČEJKA

slévárna Ignác Storek, Brno



av: Portrét prezidenta Masaryka zprava

rv: Hladký, v kruhu značka Storekovy slévárny

Rozměr: 57 x 63 mm

a) Fe 69,0g
NM i.č. 50973

Pozn.:

Portrét na této plaketi je shodný s portrétem prezidenta Masaryka na medaili na padesát let Akademického spolku ve Vídni (viz. č. 01.027). Plaketa uložená ve sbírce numismatického oddělení Národního muzea v Praze pochází ze sbírky Karla Chaury, který ji zařadil mezi Čejkovy práce. Domnívám se, že by se mohlo jednat o nesignovanou portrétní studii ke zmíněné medaili.

01.024 Jednostranná litá plaketa

kolem roku 1919

neznámý autor

místo vzniku plakety neznámé

av: V konkávní obdélníkové ploše portrét prezidenta Masaryka mírně zleva, s plnovousem, v klobouku a v zimním kabátu. Pod portrétem nápis: T.G.MASARYK

rv: Konkávní

Rozměr: 165 x 205 mm

a) bronz
soukromá sb.



Pozn.:

Autor zobrazil prezidenta tak, jak přijel do Prahy z exilu, tj. s plnovousem, který později zaměnil za bradku a knír, a v kožichu. Plakety byly v některých případech připevňovány na dřevěné podložky.



01.025 Jednostranná litá plaketa

kolem roku 1919

Ignaz Jakob WODICZKA
místo vzniku plakety neznámé

av: Portrét prezidenta Masaryka čelně, s plnovousem, v klobouku a v zimním kabátu.

Pod portrétem nápis **PRESIDENT** – T.G.MASARYK a pod ním mezi lipovými ratolestmi znaky Čech, Moravy, Slezska a Slovenska. Zcela dole těsně při okraji vlevo je jméno autora **WODICZKA** a vpravo letopočet **1919**

rv.: Hladký

Rozměr: 110 x 180 mm

- a) Zn nepatinovaný
sb. Novák
- b) Zn pobronzovaný patinovaný
sb. Babůrek
- c) Fe litina
soukromá sb.



Pozn.:

Autor zobrazil prezidenta tak, jak přijel do Prahy z exilu, tj. s plnovousem, který později zaměnil za bradku a knír, a v kožichu. Plakety byly v některých případech připevňovány na dřevěné podložky (např. aukce pob. ČNS České Budějovice, 7.6.2008, pol.668)



01.026 Jednostranná litá plaketa

kolem roku 1919
Josef CHVOJAN
místo vzniku plakety neznámé



av: Portrét prezidenta Masaryka s plnovousem, v klobouku a v zimním kabátu zleva. Zcela vpravo těsně při okraji je jméno autora J•CHVOJAN•. Pod portrétem nápis PRESIDENT T•G•MASARYK

rv.: Konkávní

Rozměr: 113 x 140 mm

a) Zn nepatinovaný
sb. Babůrek

Pozn.:

Autor zobrazil prezidenta tak, jak přijel do Prahy z exilu, tj. s plnovousem, který později zaměnil za bradku a knír, a v kožichu. Plakety byly v některých případech připevňovány na dřevěné podložky.



01.027 Medaile na padesát let Akademického spolku ve Vídni

1919

Jan ČEJKA

čs. státní mincovna v Kremnici



av: Portrét prezidenta Masaryka zprava. Vlevo za límcem značeno ČEJKA / FECIT / 1919
Opis: PRVNÍ PŘESIDENT ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY DR. T. G. MASARYK

rv: Vpravo mladá lípa, na jejíž větví sedí sova. Pod sovou, nalevo od kmenu lípy, je pětiřádkový nápis: SVĚMŮ / ČESTNĚMŮ / ČLENŮ A / BÝVALĚMŮ / STAROSTOVŮ
Opis: AKADEMICKÝ SPOLEK VE VÍDNI, KV ---- SVĚMŮ PADESÁTILETÍ

Průměr: 55 mm

a) bronz 62,9g; 78,7g; 79,15g; 79,61g

Floss 5; Vyobrazení plaket a medailí č.6/6a; K.Chaura, NZ 6/1935, s.85, tab. 11/1; MZČ 226/9; sb. Novák; MZM i.č. 4177, 207521 a 213001; NM i.č. 50975, 56001, 58878, 59485 a 119841; aukce ČSPDP Praha 12/661, 28/945, 43/1055, 47/1097; aukce ÚV ČNS Praha 4.12.1988, č. 988 a 4.11.1989, č. 807; aukce pob. ČNS Praha 14.12.1996, č. 2292; aukce pob. ČNS Poděbrady 14/254; aukce sdružení NUMMUS 8/1962; aukce Aurea Numismatika Praha 15.5.2004, 10/1643; Lány p.č. 44/2008; sb. Babůrek

Pozn.:

Medaili vydal Akademický spolek ve Vídni. Část nákladu měla na hraně vyražený nápis ČESTNÁ RAŽBA Č. (aukce pob. ČNS Praha 6.9.2003, č. 2502 – pořadové číslo ražby 20). Tyto medaile byly patrně určeny pro významné členy a příznivce spolku. Dochoval se zkušební odražek bronzové medaile s rozšířeným, neupraveným okrajem (sb. Novák).



zkušební odražek



01.028 Jednostranná medaile

1919

Jan ČEJKA

čs. státní mincovna v Kremnici



av: Portrét prezidenta Masaryka zprava. Vlevo za límcem značeno ČEJKA / FECIT / 1919
Opis: PRVNÍ PŘESIDENT ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY DR. T.G.MASARYK

rv: Hladký

Průměr: 55 mm

a) Al
sb. Novák

Pozn.:

Vyskytují se galvanické kopie z mědi vyplněné cínovou kompozicí. Kopie nejsou označeny, jsou patinované a zpravidla na nich chybí v signatuře slova FECIT/1919 (sb. Novák).

01.029 Pamětní medaile s ouškem

kolem roku 1920 (?)

neznámý autor

místo vzniku medaile neznámé



av: Mladší portrét prezidenta Masaryka mírně zleva.
Opis: PRESIDENT ---- T · G · MASARYK

rv: Malý státní znak Republiky československé (lev bez koruny)

Průměr: 36 mm

a) Ag 24,6g
K.Chaura, NZ 6/1935, s. 87, tab. 16/13 (nyní ve sbírce NM v Praze i.č. 50980)

Pozn.:

Medaile je zhotovena z upraveného rakouského dvouzlatníku císaře Františka Josefa I. Není ražená, nýbrž velmi jemně rytá do předem obroušené plochy. Ouško je připájené dodatečně. Jako předloha pro rytcovu práci na portrétu podle Karla Chaury posloužila pravděpodobně starší fotografie T.G.Masaryka nebo obrázek z novin. Pokud se týká reversu medaile, domnívám se, že takto provedený malý státní



znak vznikl před 30. březnem 1920, neboť do toho dne nebyla uzákoněna podoba státních symbolů (státní znak, vlajka a název státu). Mohl však vzniknout i po tomto datu, pokud autor neznal nebo nerespektoval zákonnou úpravu. Dobu vzniku medaile přibližně v první polovině roku 1920 můžeme předpokládat i z toho důvodu, že na den 7.3.1920 připadlo výročí 70. narozenin presidenta, přičemž medaile mohla být reakcí na toto jubileum.

01.030 Oválný medailónek s ouškem

kolem roku 1919 - 1920
neznámý autor
místo vzniku medaile neznámé



av: Portrét prezidenta Masaryka s plnovousem a kloboukem zleva

rv: Dvouřádkový nápis: PRAVDA / VÍTĚZÍ

Rozměr: 27 x 18,5 mm

a) černá sklovitá hmota
sb. Novák

Pozn.:

Medailonky byly opatřeny červenobílou nebo červenomodrobílou tkanicí a svým charakterem připomínají přívěšek. S ohledem na použité tkanice soudím, že medailonky vznikly na jaře 1920, tedy v době kdy se rozhodovalo o konečné podobě státních symbolů (uzákoněno 30.3.1920). Existuje řada variant: např. tkanice zakončená zavíracím špendlíkem; tkanice zakončená sklovitým mnohohranem pro upevnění do knoflíkové dírky; provedení nápisu na reversu (vše sb. Novák). Některé exempláře mají zlatitou povrchovou úpravu. Dokonce byla část medailónků po odstranění ouška upravena jako brož (sb. Novák). Portrét je téměř stejný jako na medaili uvedené pod číslem 01.019, a proto se domnívám, že Kafkova medaile zde posloužila jako vzor.



01.031 Jednostranná plaketa z lisovaného plechu

kolem roku 1919 - 1920
Emanuel KODET
místo vzniku plakety neznámé



av: Portrét prezidenta Masaryka zleva, před ním věže chrámu sv. Víta. Pod portrétem jsou znaky Čech, Moravy, Slezska a Slovenska mezi drobnými lipovými lístky, vše je podložené vavřínovými ratolestmi. Vlevo je pod ratolestmi signatura •K•Σ•• a vpravo V.L. Dole je ve dvou řádcích rozdělených českým znakem nápis: NÁŠ PRVNÍ – PRÉSIDENT / ČESKOSLOVENSKE - REPUBLIKY

rv: Konkávní

Rozměr: 180 x 235 mm

a) Cu plech
sb. Babůrek

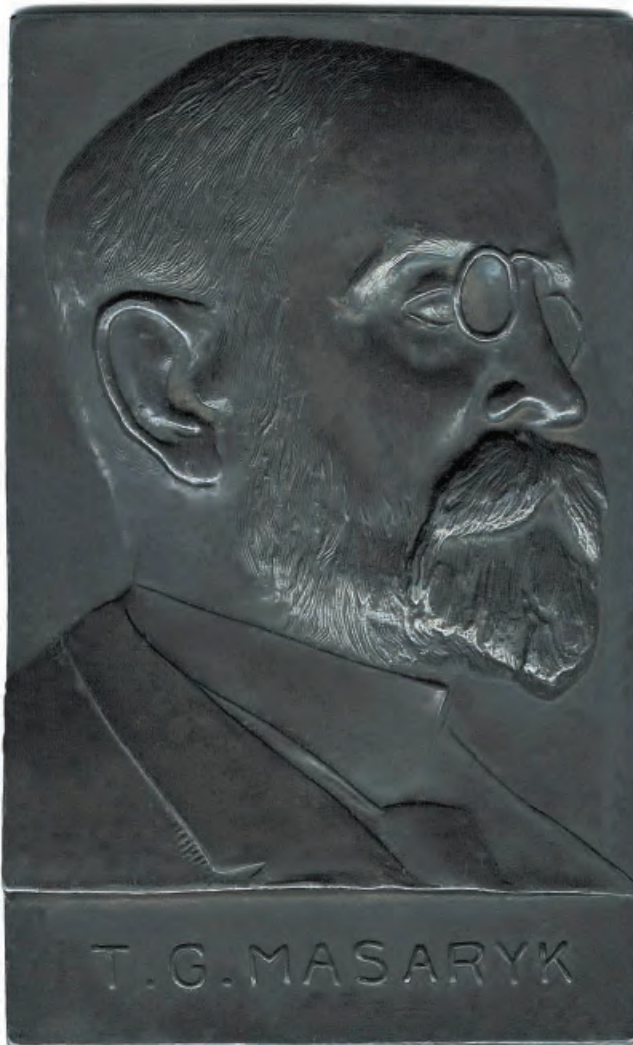
Pozn.:

Plaketa byla pravděpodobně vydána k 70. narozeninám prezidenta. Tomuto časovému zařazení by odpovídalo i uspořádání znaku, neboť podoba státních symbolů byla uzákoněna až 30.3.1920 (viz poznámka k č. 01.029). Monogram V.L. se zatím nepodařilo přiřadit konkrétní osobě – spolupracovníkovi Emanuela Kodeta.



01.032 Jednostranná litá plaketa

kolem roku 1919 - 1920
Jaromír MÁRA
místo vzniku plakety neznámé



av: Portrét prezidenta Masaryka s plnovousem zprava. Vlevo pod límcem saka je signatura.
Dole v obdélníkové úseči je jméno prezidenta T.G.MASARYK

rv: Konkávní

Rozměr: 88 x 136 mm

- a) Zn tmavě patinovaný
sb. Bába; sb. Chour
- b) Zn pobronzovaný patinovaný
sb. Babůrek

Pozn.:

Plakety byly připevňovány na dřevěné podložky. Většina exemplářů, které jsem měl možnost prohlédnout, měla signaturu málo zřetelnou. Existují pozdější odlitky z cínové kompozice (MZM i.č. 208882) nebo z bronzu (aukce pob. ČNS Praha 6.9.2003, č. 2501, sb. Babůrek – Cu, mosaz), které jsou ve srovnání s originálem méně kvalitní a poměrně hrubě provedené.



01.033 Jednostranná plaketa z lisovaného plechu

kolem roku 1919 - 1920

V. RUS

místo vzniku plakety neznámé



av: Portrét prezidenta Masaryka zleva. Vlevo před portrétem a pod portrétem jsou vavříňové snítky. Při dolním okraji plakety jsou vlevo znaky Čech, Moravy, Slezska a Slovenska a směrem doprava je faksimile prezidentova podpisu. Vpravo zcela dole při okraji je jméno autora RUS do hloubky

rv: Konkávní

Rozměr: 80 x 120 mm

a) Cu
sb. Babůrek

b) tombak
sb. Babůrek

c) Zn nepatinovaný
sb. Novák

d) Zn černě patinovaný
sb. Novák

Pozn.:

Existuje několik variant těchto plaket, lišících se v detailech provedení reliéfu a rozměrech. Jedna



z variant je signována V. RUS. Na většině plaket jsou znaky nedokonale vyraženy, a proto byly na jejich místo upevňovány smaltované odznaky odpovídajícího provedení. Plakety byly v některých případech připevňovány na dřevěné podložky (viz aukce pob. ČNS Poděbrady 14/252; sb. Babůrek). Plaketa byla pravděpodobně vydána k 70. narozeninám prezidenta a tomuto časovému zařazení by odpovídalo i provedení státního znaku, neboť podoba státních symbolů byla uzákoněna 30.3.1920 (viz poznámka k č. 01.029). Plaketa patrně byla vzorem při zhotovování medailí a plaket ke druhému výročí vzniku Československé republiky (viz č. 01.038 – 01.040).

01.034. Jednostranná plaketa na paměť 70. narozenin prezidenta

1920

Jan ČEJKA

čs. státní mincovna v Kremnici



av: Portrét prezidenta Masaryka zprava. Za hlavou při okraji nápis: KV SEDMDESÁTINÁM. Dole pod portrétem je třířádkový nápis: PRESIDENTV / D^{RY} T.G.MASARYKOVI / MINCOVNA V KREMNICI Na rameni značeno ČEJKA FEC.

rv: Hladký

Rozměr: 52 x 72 mm

a) Ag (puncováno) 100,5g
Floss 10

b) bronz 130,85g; 133,15g
Floss 9; K.Chaura, NZ 6/1935, s. 86; sb. Novák; MHMP i.č. 20962; MZM i.č. 4174 a 215608; NM i.č. 50972, 56081, 58886 a 119842; aukce ČSPDP Praha 23/1125, 34/938, 50/1137, 52/1154, 60/1205; aukce ÚV ČNS Praha 4.11.1989, č. 801; aukce pob. ČNS Praha 14.12.1996, č. 2294; aukce pob. ČNS Poděbrady 10/188, 14/255, 24/470; aukce sdružení NUMMUS 11/3429; sb. Babůrek; Lány p.č. 57/2007

Pozn.:

Vyskytují se velmi zdařilé cínové odlitky, viz. aukce pob. ČNS Praha 14.12.1996, č. 2295.



01.035 Jednostranná plaketa na paměť 70. narozenin prezidenta

1920

Jan ČEJKA

čs. státní mincovna v Kremnici



av: Portrét prezidenta Masaryka zprava. Za hlavou je dvouřádkový latinský nápis: ÆTATIS / SVÆ LXX.
Dole pod portrétem je dvouřádkový nápis: PRESIDENT / D^R T.G.MASARYK Na rameni značeno ČEJKA FECIT
Vpravo dole je značka

rv: Hladký

Rozměr: 53 x 72 mm

a) Ag (puncováno) 100,5g; 100,57g; 101,0g
K.Chaura, NZ 6/1935, s.86, tab. 11/2; MZM i.č. 213111 (nepuncovaná); NM i.č. 50970 a 114108; aukce ÚV ČNS Praha 4.11.1989, č. 800

b) bronz 117,25g; 132,6g; 135,9g
Floss 11; K.Chaura, NZ 6/1935, s. 86, tab. 11/2; MZČ 226/10; sb. Novák; MHMP i.č. 20963; MZM i.č. 207997, 218777 a 207514; NM i.č. 50969, 50971, 56040 a 58887; aukce ČSPDP Praha 25/1149, 36/1064, 39/930; aukce ÚV ČNS Praha 4.12.1988, č. 990; Lány p.č. 28/2008

01.036 Jednostranná plaketa na paměť 70. narozenin prezidenta

1920

Jan ČEJKA

čs. státní mincovna v Kremnici



av: V konkávním kruhovém medailónu je portrét prezidenta Masaryka zprava. Pod medailónem je třířádkový nápis ve slovenštině: PRVÝ PREZIDENT / ČESKOSLOVENSKEJ REPUBLIKY / D^R T.G.MASARYK
Vlevo dole při okraji značeno ČEJKA FECIT

rv: Hladký

Rozměr: 60 x 71 mm

a) bronz 137,70g
Floss 12; K.Chaura NZ 6/1935, s. 86, tab. 12/5; vyobrazení plaket a medailí č.5; sb. Novák; MZM i.č. 4511 a 207342; NM i.č. 50974, 56043, 58871 a 119845; aukce ČSPDP Praha 36/1065, 38/917, 61/1117; aukce ÚV ČNS Praha 12.3.1989, č. 649; aukce pob. ČNS Praha 4.12.1996, č. 2296; 21.4.2001, č. 2273 a 6.9.2003 č. 2503



01.037 Návrh na minci - 5 Sokolů

1920
Otakar ŠPANIEL
mincovna Vídeň



- av: Portrét prezidenta Masaryka zleva.
Opis: (při horním okraji) · TOMÁŠ · G · MASARYK ·
(při dolním okraji) PRVNÍ PRESIDENT / REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ
- rv: Uprostřed v hladkém kruhovém poli je číslice 5 a pod ní označení názvu měny - SOKOLŮ.
Kolem je na zbylé ploše rozloženo pět alegorických okřídlených polopostav - Sokolů
- hr: Hladká

Průměr: 36,5 mm

- a) Ag (nepuncováno) 21,6g; 22,6g; 25,3g; 30,0g
Floss 8; K.Chaura, NZ 6/1935, s. 88-92, tab. 17/1; NM i.č. 55859 a 55860; aukce Jiří Vandas,
Profil - Numismatika 17.11.1991, č.155 => sb. Novák; Polívka s. 97
- b) niklový bronz 29,754g
Floss 7; aukce pob. ČNS Praha 24.4.1999, č.1338

Pozn.:

Odražky některých návrhů na nové čs. mince nechal vlastním nákladem odrazit ve vídeňské mincovně prof. Otakar Španiel.

01.038 Medaile s raženým ouškem a stuhou ke druhému výročí vzniku Československé republiky

1920
neznámý autor
místo vzniku medaile neznámé

- av: Portrét prezidenta Masaryka zleva. Vpravo i vlevo je po vavřínové snítce. Portrét je umístěn v obdélníkovém orámování se zaoblenou horní stranou. Pod portrétem je umístěno faksimile prezidentova podpisu - T.G.Masaryk
- rv: V hladké ploše je při horním okraji vyrytý dvouřádkový nápis: 28. ŘÍJEN / 1920
- st: bílo-červená, šíře 24 mm, délka 85 mm, dole i nahoře ráhnový závěs - nahoře opatřený karabinou

Průměr: 28 mm



a) Ag (nepuncováno) 9,2g
sb. Novák

Pozn.:

Tato nesignovaná medaile má řadu shodných charakteristických rysů jako plaketa č. 01.033 značená V.RUS

01.039 Pár jednostranných plaket z lisovaného plechu

1920 (?)

neznámý autor

místo vzniku plaket neznámé

- av I: V horní části plakety je portrét prezidenta Masaryka zleva s vavřínovou snítkou pod ramenem. Pod portrétem je vyvýšený pásek s nápisem: T.G.MASARYK. Dole je štítek s českým lvem a nad ním menší se slovenským znakem. Kromě spodní hrany jsou při obvodu drobné lipové lístky ovinuté stuhou
- av II: V horní části plakety je pětiřádkový nápis: ZE SLAVNÝCH (do oblouku) / DNŮ / ČESKO / SLOVENSKÉ / REPUBLIKY. Dole je štítek s moravskou orlicí a nad ním menší se slezskou. Kromě spodní hrany jsou při obvodu drobné lipové lístky ovinuté stuhou

Rozměr: 32 x 75 mm

a) tombak
sb. Novák



Pozn.:

Plakety jsou na reversu opatřeny dvěma páry jazýčků pro uchycení na kartonovou podložku. Podložka má rozměry 92 x 95 mm. Horní část plakety s portrétem prezidenta je shodná s portrétem na medaili č. 01.038. Plakety byly patrně také zhotoveny ke druhému výročí vzniku republiky.

01.040 Jednostranná plaketa ke druhému výročí vzniku Československé republiky

1920

neznámý autor

místo vzniku plakety neznámé

av: Portrét prezidenta Masaryka zleva. Vpravo i vlevo je po vavřínové snítce. Pod portrétem je umístěno faksimile prezidentova podpisu - T.G.Masaryk. Okraj plakety je při obvodu zvýšený

rv: Hladký

Rozměr: 22 x 24 mm

a) bronz
NM i.č. 50978

a) Pb
NM i.č. 56006



Pozn.:

Horní strana plakety je zaoblená. Tato nesignovaná plaketa je zcela shodná s orámovanou částí na aversu medaile ke druhému výročí vzniku Československé republiky č. 01.038 a má tudíž i řadu charakteristických rysů jako plaketa č. 01.033 označená V.RUS či portrét na av I plaket č. 01.039.



01.041 Jednostranná plaketa na paměť 70. narozenin prezidenta

1921

Antonín LHOTÁK

místo vzniku plakety neznámé



av: V horní části plakety je vlevo podstavec s bustou prezidenta Masaryka a mladý stromek lípy. Vpravo stojí dívka v kroji a pokládá k bustě vavřínovou větvičku. U levé nohy dívky nevýrazně do hloubky značeno A.LHOTÁK. Ve spodní části plakety je vyobrazen rodný dům T.G.Masaryka. Zcela vlevo dole je drobný nápis: RODNÝ DŮM MASARYKŮV

rv: Hladký

Rozměr: 55 x 100 mm

a) bronz

sb. Novák; sb. Báča; MZČ 245/1

Pozn.:

Ve výstavním katalogu „Medaile v zemích českých“ je pod č. 245/1 popsána tato plaketa s tím, že byla zhotovena k 70. narozeninám prezidenta a vydána až v roce 1921. Floss se o této plaketě zmiňuje v poznámce u č.16 na s. 9.

01.042 Medaile na paměť uzdravení prezidenta

1921

Jan ČEJKA

čs. státní mincovna v Kremnici



av: Portrét prezidenta Masaryka zprava. Vlevo za límcem značeno: ČEJKA / FECIT / 1921
Opis: PRVNÍ PRESIDENT ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY DR. T.G.MASARYK

rv: Pětiřádkový nápis: NA / PAMĚŤ / UZDRAVENÍ / NA JAŘE / 1921. Na obvodu jsou lipové lístky a větvičky

Průměr: 30 mm

a) Ag 987/1000 (puncováno na hraně 987 K) 13,7g; 18,2g; 19,0g

Floss 15; K.Chaura, NZ 6/1935, s. 86, tab. 11/3; Vyobrazení plaket a medailí č.17 a 17a; NM i.č.

50966; aukce ČSPDP Praha 27/1017, 47/1096 => sb. Novák; aukce ÚV ČNS Praha 4.11.1989, č. 802



- b) bronz 14,71g; 14,95g
Floss 14; K.Chaura, NZ 6/1935, s. 86, tab.11/3; Vyobrazení plaket a medailí č.17 a 17a; MZČ 226/11;
aukce ČSPDP Praha 20/737, 47/1095 => sb. Novák, 63/1157, 91/1415; MHMP i.č. 20964 a 20965;
MZM i.č. 4178; NM i.č. 50967, 56042 a 58862; aukce ÚV ČNS Praha 4.12.1988, č. 989; aukce pob.
ČNS Praha 14.12.1996, č. 2297; aukce pob. ČNS Nymburk-Poděbrady 25/623; Lány p.č. 74/2007;
sb. Babůrek

Pozn.:

Některé stříbrné exempláře se vyskytují bez punců (např. sb. Chour)

01.043 Jednostranná medaile

1921

Jan ČEJKA

čs. státní mincovna v Kremnici



av: Portrét prezidenta Masaryka zprava. Vlevo za límcem značeno: ČEJKA / FECIT / 1921
Opis: PRVNÍ PRESIDENT ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY DR. T.G.MASARYK

rv: Hladký

Průměr: 30 mm

- a) Ag 987/1000 (puncováno na hraně 987 K) 14,5g
aukce ÚV ČNS Praha 4.11.1989, č. 803
- b) bronz 12,0g; 14,03g
sb. Novák; NM i.č. 50968 a 119843; aukce ÚV ČNS Praha 4.11.1989, č. 804

Pozn.:

Razidlo aversu je shodné s razidlem aversu medaile na uzdravení prezidenta č. 01.042. Existují i jednostranné odračky reversu medaile č. 01.042 uložené např. ve sbírce numismatického oddělení Národního muzea v Praze (NM i.č. 119843, bronz 14,48g).

01.044 Jednostranná litá plaketa

1922

Otakar ŠPANIEL

místo vzniku plakety neznámé

av: Portrét prezidenta Masaryka zprava. Pod portrétem je nápis: T.G.MASARYK V pravém rohu dole je značení a datování plakety ve dvou řádcích (drobně do hloubky): LÁNY 5.III.22 / O.ŠPANIEL

rv: Konkávní

Rozměr: 127 x 160 mm

- a) bronz
NM i.č. 55840; MZČ 213/41; sb. Babůrek

Pozn.:

T.G.Masaryk poskytl prof. Španielovi sezení při modelování v Lánech počátkem roku 1922. Plaketa je na reversu opatřena maticemi umožňujícími přišroubování na dřevěnou podložku. Plakety s největší pravděpodobností zhotovila některá z pražských ražeben.